

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL**

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: [792.03.07:82-2]"19"(043.2)

KHALIL-BUTUCIOC DORINA

**DRAMATURGIA NAȚIONALĂ DIN ANII '90
ÎN (CON)TEXTUL POSTMODERNISMULUI**

654.01 – ARTA TEATRALĂ, COREGRAFICĂ

Rezumatul tezei de doctor
în studiul artelor și culturologie

CHIȘINĂU, 2021

Teza a fost elaborată la Institutul Patrimoniului Cultural, Ministerul Educației și Cercetării.

Conducător științific:

ROȘCA-ICHIM Angelina, doctor în studiul artelor, prof. univers.

Consultant științific:

CIMPOI Mihai, doctor habilitat în filologie, academician

Referenți oficiali:

ȘLEAHTIȚCHI Maria, dr. hab., conf. univ., Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”

BOHANTOV Alexandru, dr., conf. univ., Institutul Patrimoniului Cultural

Componența Consiliului Științific Specializat:

PRUS Elena, dr. hab., prof. univ., ULIM – președinte

TIPA Violeta, dr., conf. cercet. – secretar

PLĂMĂDEALĂ Ana-Maria, dr. hab., conf. cercet. – membru

DĂNILĂ Aurelian, dr. hab, prof. univers. – membru

GHILAȘ Ana, dr., conf. univ. – membru

COROLIOVA Elfrida, dr., conf. cercet. – membru

Susținerea va avea loc la **09 decembrie 2021**, ora **14:00**, în ședința Consiliului științific specializat D 654.01-21-42 din cadrul Institutului Patrimoniului Cultural, Bd. Ștefan cel Mare, 1, MD – 2001, Chișinău, Republica Moldova, etajul 5, sala 538.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei, str. Academiei 5A, MD – 2028, Chișinău, Republica Moldova și pe pagina web a ANACEC: <http://www.cnaa.md>.

Rezumatul a fost expediat la 05.11.2021.

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

TIPA Violeta, dr., conf. cercet.

Conducător științific al Comisiei de doctorat:

ROȘCA-ICHIM Angelina, dr., prof. univers.

Consultant științific:

CIMPOI Mihai, dr. hab., academician

Autor:

KHALIL-BUTUCIOC Dorina

© Khalil-Butucioc, Dorina, 2021

CUPRINS

1. REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	4
2. CONȚINUTUL TEZEI	10
3. CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	23
4. BIBLIOGRAFIE (selectivă)	29
5. LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI	32
6. ADNOTARE (ÎN ROMÂNĂ, ENGLEZĂ ȘI RUSĂ)	35
7. FOIA PRIVIND DATELE DE TIPAR	38

1. REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Într-o perioadă de accelerată tranziție, dintr-o nevoie organică și intrinsecă artei de adecvare și sincronizare cu noile cerințe ale evoluției modelelor și formelor de sensibilitate contemporane, operele dramatice moderne, inclusiv cele din Republica Moldova, își schimbă configurația cu o rapiditate inexorabilă și răstoarnă numeroase canoane ale teatrului.

Curba dramaturgiei contemporane din Basarabia pornește dintr-un punct al unui spațiu tradiționalist, frecventat de piesele lui Ion Druță, Dumitru Matcovschi, apoi, de dramele moderniste sau / și absurde ale lui Nicolae Esinencu, Aureliu Busuioc, Andrei Strâmbeanu, Andrei Burac, Gheorghe Calamanciuc ș.a. Evoluția liniară se intensifică, variind în funcție de citirea / citarea cu condescendență sau ironie a operelor dramatice de factură modernistă, absurdă și postmodernistă de către dramaturgii Constantin Cheianu, Val Butnaru, Nicolae Negru, Irina Nechit, Angelina Roșca, Dumitru Crudu, Mircea V. Ciobanu, Maria Șlehtițchi și Nicolae Leahu.

Or, mai mult decât oricând, dramaturgia națională ne-a oferit la asfințitul mileniului trecut tabloul unei varietăți de forme, orientări și tendințe. Inițial, universul valoric al acestei literaturi dramatice se inspiră de la esteticile dramaturgiei absurdului și de la spectacolele teatrului „Eugène Ionesco”, întemeiat în 1991 la Chișinău. În același timp, dramaturgia națională a anilor '90 s-a dezvoltat sub imperativul de re-înnoire și de re-actualizare a ei în conformitate cu viziunea postmodernă asupra lumii. Abordarea acestui subiect este cu atât mai însemnată cu cât acești autori dramatici nu doar au scris piese în multe privințe postmoderne, dar mai ales, prin apariția lor, i-au descoperit dramaturgiei și teatrului național o nouă față și o nouă scară de valori. Astfel, până în prezent, (ne) interesează nu atât evoluția separată a acestor dramaturgi, ci mult mai mult efortul comun unui întreg moment teatral de a fundamenta noi structuri de creație la sfârșit de secol XX.

Înclinată spre livresc, autoreflexivitate, fragmentarism etc., scriitura dramatică din anii '90 se disociază, deci, de cea absurdă și modernistă, instrumentele criticii teatrale devenind, într-o oarecare măsură, vetuste și inoperante. Așadar, în discuția privind actualitatea științifică a temei alese, precizăm că, în lipsa unor poetici coerente sau a unor concepte de teorie teatrală, postmodernismul aduce un suflu nou în cercetarea textului dramatic, propunând procedee și tehnici destinate să susțină înțelegerea pieselor în globalitatea lor. Importanța examinării operei dramatice prin prisma postmodernismului se exprimă prin amploarea arealului pe care-l cuprinde datorită situației sale la confluența mai multor domenii și discipline. Însă, până acum, asemenea analize

tipologice ale dramaturgiei contemporane nu s-au realizat în amploarea îmbrățișării fenomenului nici în spațiul european, nici pe ambele maluri ale Prutului.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. În istoria studiului dramaturgiei s-au profilat diverse direcții de investigare, multe dintre ele oferind însă perspective unilaterale. În scopul înlăturării lacunelor orientărilor precedente, în ultimele decenii ale secolului trecut se conturează o nouă tendință de investigare a discursului dramatic și anume din perspectiva postmodernismului.

Termenul s-a cristalizat pe la mijlocul anilor '70, moment în care o serie de sfere culturale au revendicat, printr-o nouă „*luptă dintre clasici și moderni*”, recunoașterea existenței acestui fenomen social și cultural. Dificultatea unei definiții a postmodernismului se reflectă masiv în literatura de specialitate, teoreticienii postmoderni abordându-l din cele mai diverse perspective. Chiar dacă unii autori au militat pentru impunerea, iar alții pentru discreditarea conceptului, la sfârșitul secolului al XX-lea postmodernismul capătă tot mai mulți adepți. Or, ca și pentru cercetătoarea Linda Hutcheon, „interesul meu în lucrarea de față este pentru accepția prezentă a termenului. Nu vreau să discut postmodernismul dintr-o perspectivă evaluatoare (vis-a-vis de declinul sau salvarea artei contemporane), ci ca fenomen definitibil cultural, demn de o poetică articulată” [28, p. 71]. După cum se știe, în cultura românească o atitudine explicit și conștient postmodernă se instaurează abia începând cu anii '80. Totuși, după decenii întregi de controverse, deși există o bibliografie extrem de bogată, postmodernismul rămâne în continuare un termen aproximativ și orice studiu care i se consacră e mereu actual.

Totodată, de-a lungul timpului, au existat diverse încercări de a relaționa piesele teatrale cu postmodernul, însă demersuri cu adevărat relevante în acest sens se întreprind, deci, în a doua jumătate a secolului trecut. Suntem primii care, în spațiul basarabean, ne-am raliat lucrărilor despre impactul postmodernismului în teatru și în dramaturgie, le-am continuat și le-am completat. Problemele principale, care s-au cerut rezolvate în această teză, le-am formulat prin următoarele întrebări: pe de o parte, *Ce e postmodernismul și dacă Există ceva nou sau valoros în realizările postmodernismului?*, pe de altă parte, *Poate sau nu poate fi folosit în teatru și în dramaturgie cuvântul postmodernism?* și, mai ales, *dacă Există un specific estetic al postmodernismului în dramaturgia basarabeană?* Acestea constituie numai câteva dintre întrebările la care istoricii și analiștii postmodernismului în general, și ai celui teatral în particular, nu au reușit încă să dea un răspuns exhaustiv.

Scopul cercetării constă în examinarea formei și conținutului dramaturgiei naționale din anii '90 și a spectacolelor în baza ei din punctul de vedere al postmodernismului.

Pornind de la teza că o anumite stare de spirit, o tipologie creatoare și certe fapte culturale de tip postmodernist pot fi detectate în palmaresul literaturii basarabene în poezie și proză, ne-am pus drept scop să demonstrăm că și dramaturgia asimilează și vehiculează unele teme, structuri și procedee artistice ale acestui „concept cameleon”. La început am intenționat să răspundem la întrebarea: Care e geneza și evoluția paradigmei postmodernismului în dramaturgia națională? Apoi, în tendința de a-i releva accentele postmoderniste prin prisma postualității sau continuității, am pus sub lupa cercetării un întreg evantai de motive, probleme și tehnici postmoderniste din dramaturgia basarabeană a anilor '90. Demersul nostru are la bază următoarele **obiective**:

- configurarea contextului, paratextului și arhitextului pieselor basarabene postmoderniste;
- relevarea principalelor elemente, caracteristici și particularități postmoderniste din operele dramatice ale anilor '90;

- expunerea și analiza relațiilor dintre textele naționale postmoderniste și spectacolele montate în baza lor;

- oglindirea modurilor de manifestare a acestei dramaturgii pe un teritoriu exi/izo-lat și a vocației sale de a se sincroniza cu mișcările culturale și teatrale contemporane.

Finalitatea studiului a rezidat în stabilirea unui model de cercetare a paradigmei postmodernismului în dramaturgia și teatrul din ultimii ani ai secolului trecut.

Suportul metodologic și teoretico-științific a fost condiționat de scopul și obiectivele propuse, repererele epistemologice fiind determinate de valorificarea contribuțiilor dramaturgilor naționali postmoderniști. În tentativa de a accede la specificitatea acestui fenomen, am conturat un portret al acelei noi sensibilități sociale, politice și culturale care și-a pus amprenta asupra creatorilor de teatru postmoderniști și a artei lor la apusul unui veac. Așadar, analiza textuală este realizată conform criteriului temporal, în vizorul investigării noastre intrând doar piesele scrise în ultima decadă a secolului trecut.

Încurajați de adepții textocentrismului, am întreprins o lectură hermeneutică a operelor dramatice naționale prin intermediul caracteristicilor postmodernismului. Preceptele semioticii și teoriei textului au mijlocit comprehensiunea textului dramatic și au asigurat o interpretare mai complexă a dramelor și a spectacolelor naționale postmoderniste. Ca metodologie a cercetării am utilizat deconstrucția și am realizat elaborări conceptuale, ipoteze teoretice, disecări de texte, investigații practice. Iar analiza descriptivă, atât intrinsecă, cât și extrinsecă, ne-a permis să întreprindem o exegeză vastă a orientărilor dramaturgiei naționale postmoderniste și a specificului acestora, îmbinarea analizei și sintezei dovedindu-și eficiența în munca de sistematizare a informațiilor și în reconstituirea paradigmei teatrului postmodernist.

Pentru a fonda suportul nostru științifico-metodic și a garanta un demers teoretic adecvat, ne-am aprofundat în lecturile monografiilor, studiilor și cronicilor dedicate temei abordate. Dar, cu toate că investigațiile acestui fenomen, menite să elucideze confuziile terminologice, s-au concretizat prin reflecțiile unor renumiți oameni de știință, de cultură, de teatru, există puține opere critice care ar cerceta dramaturgia și teatrul exclusiv din acest unghi de vedere.

Noutatea și originalitatea științifică. Teoretizarea și desemnarea parametrilor reali ai paradigmei postmodernismului în literatura dramatică și în teatru ne-au obligat să ne inspirăm și să ne revendicăm de la o estetică postmodernă a altor domenii ale culturii, conștienți că versoul fiecărei afirmații poate fi un spațiu vast pentru ipoteze contrare / contradictorii, polemică. Astfel, în acest studiu inedit, au fost analizate principalele teze teoretice și practice din domeniul teatrului contemporan, ceea ce a permis reînnoirea contactului cu cercetările întreprinse în ultimele decenii în spațiul teatral național și internațional.

Totodată, am „răsturnat” perspectiva de investigare a postmodernismului dramaturgic basarabean, căci am perceput acest fenomen din interior, ca unul specific, și nu ca mimetism sincronizant. În consecință, am depistat și am analizat modificările din spațiul teatral autohton, le-am înregistrat „noutatea” paradigmatică, le-am construit modelele conceptuale și abia după aceea le-am comparat cu cele occidentale.

Dezbaterile originale din această teză se bazează, deci, pe construirea unui model al începuturilor și oferirea unor fundamente pentru o cât mai corectă și esențială înțelegere a dramaturgiei postmoderniste din Republica Moldova. Or, unii critici literari și de teatru au pus la îndoială, pe de o parte, existența dramaturgiei contemporane basarabene, pe de altă parte, aderența ei la o estetică a postmodernismului. Pentru prima oară într-o cercetare autohtonă, lucrarea dată confirmă viabilitatea și vitalitatea literaturii dramatice naționale postmoderniste. Caracterul inovator al studiului constă și în tratarea din perspectiva postmodernismului atât a dramaturgiei, cât și a spectacolelor montate în baza ei.

Problema științifică soluționată. Examinarea dramaturgiei naționale din anii '90 din perspectiva postmodernismului ne-a oferit un deliciu dublu: cel ludic și cel critic, furnizându-ne multiple subiecte și instrumente pentru analiză. Una dintre problemele care a revenit pe parcursul cercetării rezidă în faptul că, încercând să înțelegem postmodernitatea și teatrul postmodernist, suntem obligați să utilizăm structuri de gândire care își au originea în perioadele analizate.

Dar, cum am accentuat deja, ne-a interesat, în primul rând, nu descrierea postmodernismului ca structură literară, ci proiectarea prin paradigma lui a unei viziuni de ansamblu asupra modificărilor care au avut loc în anii '90 în dramaturgia și teatrul naționale. Acest

fapt ne-a încurajat să lansăm și să susținem postulatul că noutatea dramaturgiei tinere din Basarabia este urmată de o soluție de *continuitate în discontinuitate*, susceptibilă să absoarbă din / prin rădăcina supremelor tradiții valori originale și să permită re-cunoașterea, re-interpretarea și recuperarea istoriei culturale.

Întrebarea privind determinarea gradului real al aderării autorilor dramatici nouăzeciști la curentul postmodernist ne-a (con) dus la propunerea, în funcție de dominantele semantice, stilistice și structurale, a următoarei schițe a clasificării dramaturgiei basarabene dintre milenii:

1. Dramaturgie a intuițiilor postmoderniste plus teatru tradiționalist (Irina Nechit, Gheorghe Calamanciuc).

2. Dramaturgie a premonițiilor postmoderniste plus teatru absurd (Constantin Cheianu, Irina Nechit).

3. Dramaturgie a revelațiilor postmoderniste plus teatru modernist (Val Butnaru, Nicolae Negru, Angelina Roșca).

4. Dramaturgie a apropiierilor postmoderniste de la minus la plus infinit (Maria Șleahțișchi și Nicolae Leahu, Mircea V. Ciobanu, Dumitru Crudu).

Pornind de la receptarea atât a unui set de valori comune sau a unei unități de paradigmă, cât și a specificității operelor acestor autori dramatici, lucrarea a urmărit și a asigurat plasarea dramaturgiei basarabene postmoderniste în contextul culturii europene și a celei universale.

Importanța teoretică a temei abordate a derivat nu doar din fundamentarea unor unghiuri de reflectare a dramaturgiei naționale din anii '90 prin prisma postmodernismului, ci mai ales din necesitatea înnoirii metodelor și procedeelelor în domeniul criticii dramatice și teatrale. Reevaluarea teoretică a mecanismelor de interdependență dintre textul dramatic și postmodernism a discernut asumarea unui amplu obiect de investigație și implementarea unui nou instrumentar de lucru. Nu am avut nevoie de o „modă” a termenului, ci de un efort de clarificări conceptuale, cărora le vedem deschis un câmp de consecințe importante pentru teatrologia română și universală.

Valoarea aplicativă a tezei. Acest studiu oferă trasee și modalități practice de investigare a operei dramatice și a spectacolului teatral din perspectiva postmodernistă. Modelul de analiză propus de noi în baza pieselor naționale ale anilor '90 e aplicabil și pe alte texte din dramaturgia universală sau românească. Studiul va servi drept reper teoretic, metodologic și practic pentru critica teatrală, dar și literară, interesate de noile direcții de studiere a discursului dramatic și teatral și de noile abordări ale mișcărilor culturale.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere sunt următoarele:

1. s-a definit complexitatea conceptului de postmodernism în dramaturgie și în teatru;

2. s-a conturat amploarea contextului pieselor basarabene nouăzeciste;
3. s-a pătruns în profunzimea fondului și s-au identificat detaliile formei dramaturgiei naționale postmoderniste;
4. s-au relevat principalele trăsături ale matricei postmoderne în creațiile dramatice ale anilor '90;
5. s-au abordat, pentru prima oară într-un studiu de critică dramatică, procedeele intertextualității, tipurile de dialog, tipologia personajelor, tehnicile de „impersonalizare” a eroulor eroilor, rezonanțele teatrului în teatru în/prin analiza pieselor postmoderniste;
6. s-a făcut o relaționare inedită între textele naționale postmoderniste și spectacolele montate în baza lor;
7. s-a motivat importanța incontestabilă a unor autori dramatici a căror studiere se află, credem, doar la început;
8. s-a oglindit vocația dramaturgilor anilor '90 din Republica Moldova de a se sincroniza cu inovațiile mediului cultural și teatral internațional.

În acest mod, s-a propus nu doar un angrenaj teoretic care renovează modul de interpretare a dramaturgiei postmoderniste naționale, ci s-au deschis noi căi de acces la fenomenul teatrului contemporan universal.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele tezei au fost utilizate în conceperea a două Curricula: Dramaturgia Contemporană din Republica Moldova și Teatrul contemporan din Republica Moldova pentru ciclul I de studii universitare la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău.

Informațiile adunate și prelucrate în acest studiu au stat la baza creării proiectului și deschiderii Centrului de Dramaturgie Contemporană din Chișinău și a Centrului de Proiecte Culturale „Arta Azi”.

Ideile fundamentale ale investigației au fost reflectate într-o monografie, în 21 de articole apărute în ediții de profil din Republica Moldova și de peste hotare și în 20 de comunicări la conferințe naționale și internaționale.

Aprobarea rezultatelor științifice. Teza a fost discutată și aprobată în cadrul Centrului Studiul Artelor, Secția Arte audiovizuale, al Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei.

Volumul și structura tezei. Teza (182 de pagini) este alcătuită din adnotare (în limbile română, engleză și rusă), introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia (182 de surse), declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autoarei.

2. CONȚINUTUL TEZEI

În urmărirea formelor postmoderniste din dramaturgia și teatrul basarabene din anii '90 ne-am axat cercetarea pe răspunsurile la mai multe întrebări-chei. În **Introducere** am argumentat actualitatea și importanța studierii temei, am formulat scopul și obiectivele cercetării, am prezentat suportul metodologic, am expus problema științifică soluționată în acest domeniu și am descris valoarea teoretică și practică a lucrării.

În primul capitol, intitulat **„BIOGRAFIA IDEII DE LITERATURĂ” DRAMATICĂ POSTMODERNISTĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA. FUNDAMENTE TEORETICO-METODOLOGICE**, am trasat liniile unei cartografii spațio-temporale a postmodernismului în general, și a celui teatral în particular. Prin prezentarea unor studii de specialitate confirmăm valabilitatea paradigmei postmodernismului din dramaturgia națională, nu înainte de a-i surprinde, în subcapitolul **1.1. Dramaturgia anilor '90 și teatrul absurdului: influențe și confluente**, relațiile cu antiteatrul. Or, evoluția scrierii dramaturgice din ultima decadă a secolului trecut a fost de neconceput fără raportarea acesteia la teatrul absurdului și la spectacolele montate de Teatrul „Eugène Ionesco” din Chișinău.

Vorbind despre semnele prevestitoare care anticipează elemente ale esteticii teatrale postmoderne – ale noului teatru și ale noilor forme de piese –, mai mulți teatrologi, cercetători și critici de teatru invocă dramaturgia absurdului și alte genuri de texte „deconstruite”. Regizorul și profesorul american Richard Schechner, în studiul său *Performance. Introducere și teorie* [52], face o listă în opoziție de caracteristicile structurii triunghiulare și ale structurii „deschise”, specifică teatrului absurdului și, respectiv, pieselor postmoderniste ale secolului al XX-lea, care constituie un punct de reper al investigațiilor cu privire la biografia teatrului postmodernist.

Tabelul 1.1. Teatrul absurdului versus teatrul postmodernist

Structura triunghiulară	Structura deschisă
Traseu de viață	Ritm al vieții
Story	Joc – reguli
Conflict	Ritm sau model
Personaj	Caracter
Timp liniar	Non-timp, timp circular sau timp în paranteză
Acțiune	Activitate
Conexiuni	Salturi
Rezolvare a conflictului	Circularitate, punere în paranteză, non-final
Dialectică	Lipsa sintezei
Curgere	Explozie
Reprezentarea evenimentelor	Devenirea evenimentelor
Timpul duce la transformare	Timpul este doar semnalat
Cauzalitate	Determinism – întâmplare

În căutarea unor forme inedite de exprimare, primele scrieri dramatice nouăzeciste își găesc, deci, izvorul de inspirație în esteticile dramaturgiei absurdului și în înscenările cu piese ale teatrului absurdului, îndeosebi în spectacolele ionescienilor. Aderența autorilor dramatici ai anilor '90 la această formă de teatru a fost validată atât de criticii de specialitate, cât și de dramaturgii înșiși. Însă operele lor dramatice nu sonorizează doar un ecou al muzicii cântate de altcineva, ci înscriu și note originale prin absorbția, asimilarea, transformarea și devansarea teatrului absurdului, cât și prin apropierea de teatrul postmodernist.

În subcapitolul **1.2. Arta teatrală și postmodernismul: postualitate sau continuitate**, în baza lucrărilor critice existente, am descoperit și am prezentat două tipuri și etape de investigații asupra naturii dramaturgiei postmoderniste: prima pornește de la teoretizarea conceptului de postmodernism, urmată de stabilirea raporturilor acestuia cu arta teatrală și cu textul dramatic.

Nu doar în faza jalonărilor, ci până în prezent se discută cu privire la identificarea rădăcinilor și a precursorilor postmodernismului și la caracterizarea termenului. Luând act de studiile dedicate acestui fenomen, publicate mai ales după 1970, în subiectul *1.2.1. Postmodernismul: teoretizări și tendințe*, ne-am axat instrumentele de cercetare pe analizele asupra postmodernismului ca mișcare general-europeană și pe contribuțiile apărute în afara sau în spațiul românesc. Odiseea cercetării a început cu conturarea controversatei relații dintre postmodernism și modernism și a clarificării termenului de postmodernism de către corifeii acestuia Jean-François Lyotard, Ihab Hassan, Fredric Jameson, Jean Baudrillard, Michel Foucault, Roland Barthes, Julia Kristeva, Steven Connor, Linda Hutcheon, Gianni Vattimo, Umberto Eco, Jürgen Habermas ș.a. Esența judecăților referitoare la postmodernism am descoperit-o și din exegezele criticilor români Matei Călinescu, Ion Bogdan Lefter, Liviu Petrescu, Radu G. Țeposu, Mircea Cărtărescu ș.a. În cărțile acestor reprezentanți de marcă ai curentului sunt formulate conceptul, evoluția istorică, poetica și politica postmodernismului.

În unele monografii postmodernismul este conceput ca formație, curent sau chiar drept o nouă epocă culturală, în altele termenul este asociat cu decadența sau doar cu unii scriitori de talent. Lista de adversari, adversități, dar și de apologeți ai postmodernismului e destul de lungă, iar cu timpul apar noi și noi argumente, prezidate de ideea *crede și nu te îndoii*. Sintetizând afirmațiile sau infirmațiile, apărute în operele științifice comentate în primul capitol, conchidem că postmodernismul este mișcarea culturală ce a urmat din / după modernism. Prezentând cele mai importante lucrări și trecând în revistă concluziile la care au ajuns istoricii artei, atragem atenția asupra faptului că, totuși, s-a reușit a scoate în evidență un aspect sau altul, unele sau alte domenii ale postmodernismului.

Așadar, toate operele exemplare consacrate postmodernismului ne-au arătat o dată în plus că acesta nu trebuie înțeles ca o cezură istorică, ci ca o nouă raportare la modernism. Acest lucru l-am putut constata în cărțile teoreticienilor acestui concept, pe care i-am citat și comentat pentru a valida multiplele caracteristici ale postmodernismului: destructurarea discursului, fragmentarismul, anularea granițelor culturale și a limitelor genurilor și ale speciilor literare, cuprinderea diversității realului, refuzul stilului înalt, ermetic și impersonal, valorificarea creativă și recuperatoare, prin ironie și parodie, a stilurilor consacrate, jocul cu modelele prestigioase, receptivitatea față de livresc, în forma intertextualității, a metatextualității și a transtextualității, dialogul intertextual, parafraza, citatul (ironic) etc.

Or, termen „*bon à tout faire*” (U. Eco), postmodernismul a migrat dinspre arhitectură și spre zonele Artelor Frumoase, transgresând limitele anterior acceptate ale fiecărei arte. Odată cu apariția, în 1979, a lucrării lui Jean-François Lyotard *La Condition postmoderne* [37], aceste diagnosticări disciplinare diferite au primit o confirmare interdisciplinară, iar postmodernismul și postmodernitatea s-au instalat definitiv și în teatru. Referindu-se la reprezentațiile scenice, Steven Connor afirmă că „o formă hibridă, interesantă prin faptul că se situează între ceea ce am putea numi *postmodernism „genealogic”* și *cel „analogic”, este teatrul*” [15, p. 181]. Mai mulți teoreticieni, filosofi, exegeți, critici ș.a. demontează din interior impulsurile creatoare ale ultimilor ani, cercetând potențialele origini și dezvoltări ale postmodernismului în istoria culturii și teatrului românești și universale. Deci, o secțiune aparte a tezei o constituie cea dedicată lucrărilor care tratează relațiile dintre teatru și postmodernism, fie din unghiul „influențelor” sau al „confruntărilor”, fie din cel al „intermediarilor” (critici, regizori). Pentru a urmări traseul evoluției teoretice a fenomenului teatral postmodernist, am prezentat unele teorii, concepte și reprezentanți care au investigat raportul dintre postmodernism și arta teatrală. La surprinderea procedeelelor specifice teatrului postmodernist ne-au servit lucrările cercetătorilor teatrului George Steiner, Martin Esslin, Richard Schechner, Peter Szondi, Aleks Sierz, Patrice Pavis, Anne Ubersfeld, Bonnie Marranca, Hans-Thies Lehmann ș.a.

Întrebările următoarelor paragrafe: 1.2.2. *Spectacolul postmodernist: direcții și metode* și 1.2.3. *Textul dramatic postmodernist: caracteristici și procedee* sunt dacă și cum se manifestă termenul de postmodernism în teatru și în dramaturgie. Sursele invocate, ce se referă explicit nu doar la piesele, ci și la montările postmoderniste, denotă și importante modificări de optică, fenomenul fiind oglindit dintr-o perspectivă comparatistă. Astfel, am depistat și am interpretat trăsăturile predominante ce stau la baza atât a textului dramatic, cât și a spectacolului postmodernist la sfârșit de secol XX.

Postmodernismul a propus o altă raportare la trecut, ceea ce în teatru a adus o altă viziune asupra simbiozei vechi-nou, asupra relației text-spectacol, asupra spațiului, asupra integrării diversității și a medierii contrariilor. În teatrul postmodernist prevalează noile utilizări ale spațiului de joc, codificările vizuale, estomparea unor granițe dintre specii, metateatrul, meditațiile, gestualitatea, ritmul, tonul, textul folosit doar ca material pentru fundație, actorul ca temă și personaj principal, spectatorul ca parte a reprezentației etc. Discursul teatral postmodern nu pleacă de la o negație și nu refuză aprioric nici un compromis, nu mai este expunere în jurul unei acțiuni, nici al unui limbaj al ideilor sau câmp de probleme, nu mai face demonstrația analitică a condiției, angoaselor și incertitudinilor umane, ci le arată. Astfel, unitatea de măsură a teatrului postmodern este forma, nu fondul. În general, postmodernismul în teatru pune în discuție, dar nu distruge toate aceste sisteme închise, centralizate, ierarhizate.

Și dramaturgia adoptă principalele direcții, orientări, procedee și acoperă mai multe dintre temele întâlnite în cadrul dezbaterilor postmoderniste. Structura textelor de teatru noi abundă în procedee anti-iluzie, deconstrucție, depersonalizare, demitizare, ambiguitate, discontinuitate, eterogenitate, pluralism, non-textualitate, intertextualitate etc., consemnate și confirmate în articolele, cronicile, monografiile unor importanți oameni de știință și de teatru.

Subcapitolul **1.3. Accente postmoderniste în spațiul teatral moldovenesc** conține unele sistematizări ale paradigmei teatrului și dramaturgiei postmoderniste, profilate în scrierile criticilor teatrali din România și Republica Moldova George Banu, Mircea Ghițulescu, Octavian Saiu, Alina Nelega, Oltița Cîntec, Constantin Parfene, Valentina Tăzlăuanu, Angelina Roșca, Irina Nechit ș.a. În spațiul autohton, teatrul și dramaturgia anilor '90 sunt promovate de Leonid Cemortan, Larisa Turea, Larisa Ungureanu, Constantin Cheianu, Pavel Proca ș.a. Dezbaterile și polemicile asupra postmodernismului din Republica Moldova pot fi interpretate ca un proces intelectual discursiv, care, simultan, multiplică opțiunile critice. Scrierile ce coagulează termenul de postmodernism se raportează și la sfera teoriei, dar și la cea politică, estetică, literară, teatrală etc.

Principalele caracteristici ale postmodernismului, cum ne-am convins în/din studiile invocate, au o pondere distinctă asupra limbajului scenic și textual. Cu toate că teatrul postmodern a căutat să elibereze spectacolul de subordonarea „degradantă” față de piesa preexistentă, dezorganizând materia textuală și impunând noi structuri estetice, la intersecția dintre secole au apărut mai multe nume de dramaturgi deveniți celebri. Ideea centrală pe care am apărut-o aici este că, ieșind din fundal, și dramaturgia basarabeană nouăzecistă reînvie ca pasărea Phoenix.

În capitolul al II-lea, compartimentul de bază al tezei noastre, numit **„INDETERMANENȚELE” DRAMATURGIEI NAȚIONALE DE SORGINTE**

POSTMODERNISTĂ, construim temelia pentru o receptare cât mai exactă a paradigmei postmodernismului în dramaturgia din Republica Moldova.

Subcapitolul **2.1. Contextul, paratextul și arhitextul modelului dramaturgic nou** debutează cu ideea că autorii Val Butnaru, Nicolae Negru, Constantin Cheianu, Irina Nechit, Dumitru Crudu, Angelina Roșca, Mircea V. Ciobanu, Maria Șleahtișchi și Nicolae Leahu trădează o anume apetență pentru „îmblânzirea” unei realități cu mai multe capete: politică, socială, culturală, religioasă, optând pentru texte dramatice în care politicul devine tematică, mesaj, spațiu și esența personajelor, iar elementele de parabolă politică tangentează cu cele sociale și culturale.

Subiectul *2.1.1. Perspective tematice și demitizatoare în piesele din anii '90* descrie modurile în care miezul dramatismului pieselor postmoderniste revarsă în avalanșe magma actualității sociale, politice și psihologice de la sfârșitul sau începutul istoriei Republicii Moldova de la finele secolului al XX-lea. Planul comun pe care se întâlnesc dramele nouăzeciste este reacția față de realitatea din jur pe care dramaturgii o absorb cu un fel de burete oțetit pentru a conjuga „mai-mult-ca-prezentul” mediului social și uman. Realitatea ficționalizată se reflectă *mozaical* în piesele mito-poetice semnate de către I. Nechit, M. Șleahtișchi și N. Leahu, Val Butnaru, N. Negru. Dramaturgi ca D. Crudu, C. Cheianu, M. V. Ciobanu cultivă un „teatru al cotidianului”, *caleidoscopând* nu doar tragismul unor evenimente actuale, ci și stările de spirit ale unei societăți cu resorturile dereglate, cu desfășurări aleatorii, cu credințe falsificate.

Proclamând „*moartea lui Dumnezeu*”, Fr. Nietzsche con-semna falimentul valorilor absolute și finalul reprezentărilor despre ordinea perfectă. Denotând tendințe antimitizatoare, caracteristice literaturii postmoderne, dramaturgii naționali nouăzeciști încearcă să-i depășească pe predecesorii lor în *de-mitizarea* și *re-mitizarea* unor mituri arhetipale. Ei dialoghează *grav - ironic* cu unele elemente mitice în piesele *Fratele nostru, Iuda, Iosif și amanta sa* [72] de Val Butnaru, re-interpretează și re-adaptează unele mituri la concepțiile despre viață ale omului (post)modern în *Revine Marea Sarmațiană și ne întoarcem în Carpați* [82] de N. Negru, *Proiectul unei tragedii* [80] de Irina Nechit și / sau pun la îndoială ori refuză / neagă orice mistică în drama *Stația terminus* [77] de M. V. Ciobanu. Simbolurile esențiale ale acestei lumi apocaliptice au corespondențe directe în fondul filosofic și literar al discursurilor dramatice.

Într-o societate caracterizată prin primatul fluidității asupra stabilității, teatrul postmodernist proiectează vectorial o dublă criză: cea a *structurilor* operei dramatice și a *limbajului* teatral. Cum demonstrăm în paragraful *2.1.2. Structuri compoziționale și paratextuale ale dramei postmoderniste*, în piesa contemporană conceptul de „structură” e mai puțin operant și central decât la tradiționaliști și mult mai „deformat” și „desfăcut” decât la moderniști. Tehnicile

dramaturgului postmodern sunt *de-construcția*, *dez-integrarea* și *fragmentarea* arhitecturii conceptual-semnificante a textului dramatic, creându-se iluzia unei unități și a unei coerențe care disimulează rupturile prin simularea sintezei. În unele texte mai putem vorbi, așadar, de formule de compoziție, ca în *Doamna din Satul-florilor-ce-mor* [81] de I. Nechit, *Revine Marea Sarmațiană...* de N. Negru, altele se edifică pe structuri dramatice constituite din succesiunea acțiunilor, ca *Luministul* [75] de C. Cheianu, *Stația terminus* de M. V. Ciobanu.

Ficțiunea postmodernă reprezintă o împletire carnavalescă de stiluri, voci, teme, registre care subminează nu numai ierarhia decentă a genurilor, ci și a speciilor literare în acest „imperiu al hibrizilor, al textelor încrucișate cu pasiune mendeliană, al eclectismului nelimitat” [10, p. 110]. Cum stipulăm în subiectul 2.1.3. *Eterogenitatea – „noul blazon” al dramaturgiei naționale*, dialogul viu și re-constructiv al scrierii dramatice contemporane cu tradiția și inovația a stimulat funcționarea *eterogenității* la toate nivelurile discursului. Amalgamul genurilor și al speciilor literare este astfel una dintre caracteristicile scriiturii acestor autori dramatice, care îmbină în creațiile lor elemente ale comediei, tragediei, dramei. Cum acești scriitori sunt sau / și poeți, sau / și prozatori, precedenta lor profesie literară își pune pecetea asupra operelor dramatice noi. Unele texte se sprijină pe dominante epice, ca *Revine Marea Sarmațiană...* și *Realitatea violetă* [84] de N. Negru, *Plasatoarele* [73] de C. Cheianu, *Cum Ecclesiastul discuta cu Proverbele* [70] de V. Butnaru, *Crima sângeroasă din stațiunea violetelor* [78] de D. Crudu etc., altele – pe accente lirice, ca *Saxofonul cu frunze roșii* [69] de Val Butnaru, *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele* [88] de M. Șleahtițchi și N. Leahu, *Doamna din Satul-florilor-ce-mor* de I. Nechit ș.a., toate re-alcătuind noi algoritmi expresivi de mixaj epic/liric și dramatic. Prin elemente de tip paratextual, dramaturgii naționali ne demonstrează că nu numai melanjul genurilor, ci și al speciilor e în vogă, ei semnând sub „farse tragice” (*Luministul*, C. Cheianu; *Doamna din Satul-florilor-ce-mor*, I. Nechit); „eseuri dramatice” (*Stația terminus*, M. V. Ciobanu; *Cvartet pentru o voce...*, M. Șleahtițchi și N. Leahu); „parodii teatrale” (*Mama lor de urmași* [87], A. Roșca); „tragedii naționale” (*Cum Ecclesiastul discuta cu Proverbele*, Val Butnaru); „probe de orchestră în două acte” (*Saxofonul cu frunze roșii*, Val Butnaru); „scene ghicite și neghicite” (*Iosif și amanta sa*, Val Butnaru). Chiar dacă farsa tragică deținea monopolul, constatăm totuși că teatrul postmodernist re-scrie *o nouă poetică a tragicului*, impunând nu o metafizică a „Rîsu’ Plînsu’ ”-lui stănescian - ionescian, ci o filosofie ce se termină într-un fiasco post-becketian.

Totodată, în paragraful 2.1.4. *Ironia, parodia, ludicul în piesele noi: vectori postmoderni fundamentali*, accentuăm că tot mai mulți autori postmoderni utilizează unele din „*jocurile manierismului logic*” [45], enumerate de Marta Petreu: analogia, aluzia, ironia, parafraza,

livrescul, parodia etc. Și dramaturgia postmodernistă este un fenomen artistic centrat pe ironie, parodie, ludic, făcute plauzibile în piesele *Mama lor de urmași* de Angelina Roșca, *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele* de Maria Șlehtițchi și Nicolae Leahu, *Stația terminus* de Mircea V. Ciobanu, *Minte-mă, minte-mă...* [83] de Nicolae Negru, *Luministul* de Constantin Cheianu etc. Acești autori de dramaturgie „trag” limbajul, imaginile și personajele pe portativul ironiei, deriziunii și ludicului de substanță, singurele moduri prin care pot fi și sunt „serioși”.

Formula rimbauldiană „*Je est un autre*” re-trăiește în farsa tragică experiența imposibilității menținerii identității eu-lui, iar în dramaturgia postmodernistă re-simte consecințele divorțului dintre om și personalitatea acestuia, care, pe plan ontic, nu mai este identică cu ea însăși. În subcapitolul **2.2. Metamorfozele personajelor din dramaturgia națională nouăzecistă** am pornit într-un sens invers al metempsihozei, adică nu de la reîncarnările personajelor după declarata „moarte” în teoriile moderniste, ci de până la viața lor postmodernistă. În subiectul 2.2.1. *De la personajul absurd la cel postmodernist* am surprins câteva avataruri ale lor, care se încadrează în „ramele” unei fotografii de familie sau pe „ramurile” unui arbore genealogic. Această „mișcare” a personajelor ne ghidează definirea ti(a)pologiei eroilor din scriitura dramatică postmodernistă din Basarabia și conturarea deplasării lor evolutive pe verticală, de la un dramaturg la altul, și pe orizontală, la același dramaturg.

Susținând dialogul postmodernist cu trecutul cultural, autorii dramatici dirijează unele motive, probleme, demersuri creatoare ce țin de reevaluarea categoriei de *personaj*, care e deposedat de certitudini și de contururi clare ale propriului „eu”. Dramaturgii basarabeni re-scriu, re-asamblează și re-inventează mai multe tehnici de re-punere sub semnul interogației a identității personajului. În paragraful 2.2.2. *Tehnici de impersonalizare a „eului” personajelor* constatăm că „*eul de gradul zero*” este rezultatul negării, „*eul scindat*” – al impersonalizării și „*eul plural*” – al supra-personalizării eroilor, în piesele tinerilor scriitori câmpul de utilizare al acestor procedee fiind mai mult decât suficient. Deci, dramaturgii re-interpretează *criza identității* individului (post)modern și dez-eroizează personajele prin următoarele tehnici:

1. *De-gradarea „eului de gradul zero”* prin: mecanizarea gesturilor personajelor în *Iosif și amanta sa* de Val Butnaru, stereo-t(h)ipi-zarea personajelor în *Stația terminus* de Mircea V. Ciobanu, *O chemare la Roma* din volumul *Salvați Bostonul* [79] de D. Crudu, *Revine Marea Sarmațiană...* de N. Negru; (de)ne(i)g(r)area dublă a personajului în *Crima sângeroasă din stațiunea violetelor* de D. Crudu, *Cvartet pentru o voce...* de M. Șlehtițchi și N. Leahu; „spălarea – ștergerea” identității în *Achitarea lui Salieri* [74] de C. Cheianu etc.;

2. *De-nominarea „eului nominal”* prin: de-nominalizarea eroului în *Realitatea violetă* de N. Negru; fracturarea prenumelor protagoniștilor în *Crima sângeroasă...* de D. Crudu, *Stația terminus* de Mircea V. Ciobanu; (de)dublarea numelor eroilor în *Luministul* de C. Cheianu;

3. *De-mascarea „eului scindat”* prin: „scindarea” personajului în *Proiectul unei tragedii* de I. Nechit; conf(r)und(t)area eurilor în *Realitatea violetă* de N. Negru; identi(c)fi(e)care eroilor în *Proiectul unei tragedii* de I. Nechit; metamorfozarea identității în *Stația terminus* de M. V. Ciobanu; de-mascarea chipurilor în *Proiectul unei tragedii* de I. Nechit; de-mitizarea cultului geniului în *Achitarea lui Salieri* de C. Cheianu; auto-caracterizarea personajelor în *Doamna din Satul-florilor-ce-mor* de I. Nechit, *Cvartet pentru o voce...* de M. Șlehtițchi și N. Leahu;

4. *Multiplarea „eului plural”* în *Cvartet pentru o voce...* de M. Șlehtițchi și N. Leahu, *Stația terminus* de M. V. Ciobanu, *Cel-care-aduce-răzbunarea* [76] de C. Cheianu.

Astfel, dramaturgii basarabeni, care și-au însușit mai multe instrumente originale de impersonalizare a „eului”, „îmblânzesc” sau radicalizează unele procedee mai vechi și creează altele, realizând un metisaj tipic fenomenelor artistice postmoderne. În consecință, excelând în mânuirea tehnicilor de deconstrucție, de structurare, fragmentare, ei pun sub semnul îndoielii structura, personajul și limbajul dramei.

În subcapitolul **2.3. Valențele limbajului din dramaturgia autohtonă postmodernistă** subliniem că mobilitatea interioară a teatrului, dublată de ritmul alert al vieții sub valul postmodernității de la finele secolului al XX-lea, a condiționat și re-definirea unui nou limbaj teatral. În subiectul 2.3.1. *De la non-verbal la discursul verbal mono/dialogal* scoatem în evidență particularitățile limbajului operelor dramatice naționale, ale căror imagini sunt configurate de „indetermanență” și incoerență, ambiguități și șarade, încifrări și codificări. Dramaturgii ne surprind prin / în jocuri de cuvinte, „pseudoproverbe” sau „pseudomaxime”, iar obsesia realului care glisează în / din imaginar e tratată prin saturarea textelor cu *semne, coduri, simboluri*. Limbajul unor personaje din dramaturgia nouăzecistă posedă o anume transparență, cuprinzând sensuri complexe și ample, ca în eseurile dramatice ale lui Val Butnaru, M. Șlehtițchi și N. Leahu, Mircea V. Ciobanu ș.a., iar vocabularul altei categorii de eroi este unul colocvial brut, frapant, provocator, cotidian și uneori chiar obscen, ca în unele piese ale lui C. Cheianu, D. Crudu ș.a.

Totodată, un resort al teatrului postmodernist este duplicitatea blând-ironică a dramaturgului în configurarea raporturilor între un personaj și un altul, între care se stabilesc următoarele tipuri de dialoguri:

1. *Dialogul prin asociere aparent „absurdă”* (*Stația terminus* de M. V. Ciobanu; *Luministul* de C. Cheianu);

2. *Dialogul bazat pe principiul rațiunii suficiente (Plasatoarele de C. Cheianu);*
3. *Dialogul „teză-antiteză” (Magul din Leopoldskrone și invitații săi [86] de A. Roșca; Șase personaje în căutarea unui autor [72] de Val Butnaru);*
4. *Dialogul conflictual (Minte-mă, minte-mă... de N. Negru; Achitarea lui Salieri de C. Cheianu; Doamna din Satul-florilor-ce-mor de I. Nechit);*
5. *„Dialogul surzilor” (Iosif și amanta sa, Saxofonul cu frunze roșii de Val Butnaru);*
6. *Dialogurile paralele (Luna la Monkberry [în manuscris], Luministul de C. Cheianu);*
7. *Dialogurile-ecou (Realitatea violetă de N. Negru; Proiectul unei tragedii de I. Nechit).*

Incoerența și variabilitatea la nivelul structurii de suprafață a unor discursuri dramatice descinde până la o (pseudo)confundare a formei de reprezentare a piesei, generând texte ca *monologuri dialogate* în *Cvartet pentru o voce...* de M. Șleahițchi și N. Leahu sau ca *dialoguri monologate* în *Luministul* de C. Cheianu.

Or, descrierea replicilor personajelor nu poate fi efectuată în afara stabilirii relației limbajului pieselor cu limbajele altor texte, reflectând atât jocul intertextual al autorilor, cât și antrenarea eroilor și cititorilor sau a spectatorilor în el. Astfel, *dialogul intertextual* constituie modalitatea de exprimare predilectă și a dramaturgilor basarabeni postmoderni, cum arătăm în paragraful 2.3.2. *De la intertextualitate la metatextualitate*. Autorii uzitează de toate posibilitățile intertextualității: aluzia culturală, împrumutul, imitația, citatul, parodia, pastișa etc. și utilizează atât *intertextualitatea în sens larg*, implicită, generală, „inconștientă”, cât și *intertextualitatea în sens restrâns*, explicită, particulară, conștientă.

În piesele lor dramaturgii nouăzeciști fac bravadă de *cultură generală* (sau / și *elitistă*?) prin etalarea ostentativă a unui sofisticat aparat de referințe și prin însușirea directă / indirectă, creativă / non - creativă, fidelă / infidelă, ironică / cu gravitate a unor fragmente de poezie/ii, dramaturgie, critică, publicistică etc. Ca și alți scriitori postmoderni, autorii dramatici stabilesc legături cu alte texte, dar mai ales apelează la Biblie ca la o sursă intertextuală primară, preluând teme, motive, fragmente și personaje în piesele *Revine Marea Sarmațiană...* de N. Negru, *Iosif și amanta sa*, *Cum Ecclesiastul discuta cu Proverbele* de Val Butnaru, *Luministul* de C. Cheianu etc. Totodată, scriitorii dramatici naționali adoptă tehnica *intersanjabilității* unor *fragmente* de texte în piesele *Stația terminus* de M. V. Ciobanu, *Cvartet pentru o voce...* de M. Șleahițchi și N. Leahu, *Salvați Bostonul* de D. Crudu etc., a *autocitării* în *Saxofonul cu frunze roșii* de Val Butnaru, a *autoreferențialității* în *Crima sângeroasă...* de D. Crudu ș.a. În spiritul „eternei reînțoarceri”, și textele dramatice postmoderniste (ne) pun la încerc(ui)are abilitatea de a recunoaște personaje, situații, idei și imagini trans-puse din alte texte. Așadar, afiliindu-se experimentelor

postmodernismului, dramaturgii nouăzeciști simt „nevoia” să-și organizeze textul, folosind diferite mijloace: montajul, colajul, fluxul, comentariul, povestirea, procedee anti-iluzie, metateatrul etc.

În subcapitolul **1.4. RezoN(u)anțe ale „teatrului în teatru” din dramaturgia anilor '90**, pentru prima oară în studiile de specialitate, atragem atenția că printre caracteristicile acestor creații dramatice se evidențiază destul de pregnant prezența unor însemne ale *teatrului în teatru*. Într-o măsură mai mare ca înainte, formula „teatrului în teatru” scoate în evidență tendința autoreflexivă a teatrului postmodern, interesat și obsedat de problema propriului limbaj. Narcisismul teatrului sau oglindirea acestuia în propria imagine se produce, pe de o parte, prin relevarea în texte a unei atmosfere, perspective, teme teatrale ca în piesele *Ne place să jucăm teatru*, *Cum Ecclesiastul discuta cu Proverbele* de Val Butnaru, *Magul din Leopoldskrone și invitații săi* și *Mama lor de urmași* de A. Roșca, *Plasatoarele* de C. Cheianu, *Stația terminus* de Mircea V. Ciobanu etc., sau, pe de alta, prin relația de comentariu a unor fragmente sau piese, a unor gânduri sau teorii teatrale, a unor spectacole sau a reprezentației lor, ca în *Luministul* de C. Cheianu, *Șase personaje în căutarea unui autor* de Val Butnaru ș.a. În piesa *Proiectul unei tragedii* de I. Nechit, în care protagoniștii scriu un text pe care îl vor înscena, se aduce în joc însuși *actul scrisului*, iar în textul *Realitatea violetă* de N. Negru – *al cititului*, personajele citind în piesă textul pe care apoi îl și interpretează. Deci, autoreferențialitatea este una din particularitățile dramaturgiei postmoderniste, noile texte comentându-și acțiunile, structurile, temele și motivele proprii și țesând un fascinant discurs despre lumea și teatrul contemporan. În acest sens, dramaturgia basarabeană din anii '90 pare a se în-scrie în tradiția jurnalului intim sau a scrisorilor adresate negruzzian „la un prieten”, care e Teatrul.

În același timp, în subiectul 2.4.2. *Statutul dramaturgului și rolul didascalilor în piesele postmoderniste*, ridicăm și problema *locului autorului* în canavaua textuală, cel al dramaturgului fiind un caz aparte, căci acesta își revizuieste el însuși modul și gradul său de implicare în piesă: mediat, prin intermediul personajelor, sau direct, prin didascalii. Astfel, spiritul postmodern și-a mobilizat energiile deconstrucționiste și asupra subiectivității auctoriale, însă doar în sensul diminuării rolului demiurgic al autorului în diegeza textului, care „*nu știe să-nvețe a muri vreodată...*”, rămânând întotdeauna parte a „comunității discursive” a operei dramatice. Făcând față provocărilor „teatrului în teatru”, dramaturgia națională postmodernistă excelează și în arta pluralității utilizării textului secundar – adică a didascalilor, pe care le investește cu funcții originale. Meritul incontestabil al dramaturgilor anilor '90 constă în iscusința de a întretăia codurile, formulele și semnificații și de a se concentra asupra pânzei piesei în profunzimea ei.

Toate tehnicile enumerate mai sus nuanțează caracteristici ale dramaturgiei postmoderniste, care au contribuit la (con)instituirea unei noi mișcări teatrale atât pe plan internațional, cât și național. În urma cercetării, putem răspunde deja la întrebarea: *Sunt dramaturgii basarabeni postmoderniști avant la lettre sau sunt continuatorii unor formule și tehnici literare anterioare?* Or, scriitorii de dramaturgie din anii '90 au apărut în literatura din Republica Moldova prin ceva ce poate fi privit drept o spectaculoasă poligeneză. Felul lor de a scrie reflectă un grad avansat de tipicitate, datorat unor condiții germinative comune. Piesele acestor dramaturgi sunt și o invocare a tăcerii și morții, și o ironică meditație la adresa istoriei, și o re-evaluare a miturilor, și un amfiteatru de citate culturale, și o recunoaștere a nevoii de teatru ca joc etc. În comportamentul lor ca autori, ca și în anatomia scrisului lor, există, deci, indicii ale unei dispoziții ludice, ale unei anumite stări de spirit și ale unor tendințe postmoderne. Putem susține ferm că avem de a face cu un model dramaturgic nou sau cu un „nou val”, cu *identitate proprie*, pe care au încercat să o descifreze și regizorii din acea perioadă.

Al treilea capitol, cu titlul **PIESELE POSTMODERNISTE ȘI TEATRELE DIN REPUBLICA MOLDOVA: DIALOG ÎN SPAȚIU ȘI TIMP**, vine să confirme postulatul precum că rezervorul de virtualități estetice al postmodernismului este o sursă de alimentare nu doar pentru dramaturgia basarabeană, dar și pentru teatrul din Republica Moldova de la frontiera secolelor al XX-lea și al XXI-lea.

În subcapitolul **3.1. Teatrul ca literatură și teatrul ca spectacol**, se pune accentul pe legitățile trecerii de la textul dramatic la spectacol sau de la literaritate la reprezentabilitate, evidențiindu-se mecanismele de dez/re-integrare a limbajului pieselor postmoderniste în limbaj scenic. Cum am relevat în subiectul *3.1.1. De la spațiul textual al dramaturgiei postmoderne la spațiul spectacular*, în viziunea postmodernă a teatrului, discursul dramatic este important ca termen într-o pluralitate de termeni și are același statut indispensabil, dar nu puterea absolută, ca și elementele de media, proiecțiile, vibrațiile muzicale etc. Deci, în teatrul postmodern drama este un simplu element, a cărei prezență e mereu schimbată, redimensionată, revalorificată în funcție de relația ei cu celelalte componente ale spectacolului. În acest sistem de semne s-au încadrat și operele dramaturgilor naționali nouăzeciști, care nu au scris niște piese de sertar, unele dintre ele au fost și sunt montate atât în țară, cât și peste hotarele ei. La rândul lor, unii regizori autohtoni ca Petru Vutcărău, Mihai Fusu, Sandu Cozub, Mihai Țărnă, Dumitru Griciuc, Emil Gaju ș.a. au căutat și, uneori, au găsit forme inedite ale relației și dialogului lor cu textele tinerilor dramaturgi.

În subiectul *3.1.2. Materializarea limbajului pieselor naționale postmoderniste în limbaj scenic* am ajuns la concluzia că, în stagiunile din anii '90, dramaturgia basarabeană postmodernistă

și-a recâștigat nu doar forma, ci și indispensabilitatea în (re)prezentarea realității imediate și complexe a Republicii Moldova. Piesele proaspete deveniseră o activă platformă de dialog pe teme de stringentă actualitate, fiind și rămânând un barometru sensibil al schimbărilor din jur. Prin operele acestor dramaturgi, instituțiile teatrale au început să le vorbească reprezentanților diferitor straturi ale societății de atunci nu despre lucruri abstracte sau despre probleme străine, ci despre contradicțiile noii situații politice, sociale, culturale din țară. În același timp, credem că în montările după dramaturgia națională postmodernistă noii regizori, formați la școli teatrale renumite, au lucrat conștient și profesionist la materializarea cuvântului dramatic în forme scenice. Spectacolele montate în teatrele „Luceafărul”, „Eugène Ionesco”, „Alexei Mateevici” din Chișinău și la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Bălți relevă reflectarea viziunilor și posibilității formulărilor artistice originale atât de către dramaturgi, cât și de către regizori.

În subcapitolul **3.2. Relațiile regizor-text în procesul montării dramaturgiei anilor '90** subliniem că „schimbarea la față” a scenei naționale din acea perioadă a reflectat rezultatul interacțiunilor și influențelor reversibile regizor-text, fiind determinată atât de specificul noilor opere dramatice, cât și de eforturile realizatorilor spectacolelor de a-i afla acestei dramaturgii o formulă scenică coerentă. Deci, și în spațiul nostru s-a întâmplat un fenomen teatral normal: uneori teatrul a provocat scrierea unor noi lucrări dramatice, și spectacolul a influențat un anumit tip de dramaturgie, alteori dramaturgii au răspuns afirmativ atât provocărilor realității social-politice, cât și necesităților teatrului.

Compartimentele *3.2.1. Regizorul ca partener de dialog al pieselor basarabene noi* și *3.2.2. Regizorul-dictator sau textul în postura de „mână moartă”* sunt dedicate analizei relației extrem de complexe dintre cele două forțe teatrale: regizorul și textul dramatic. În procesul punerii în scenă a dramaturgiei anilor '90, unii regizori își asumă rolul de parteneri de dialog ai pieselor, ca în spectacolele: *Noi* de Constantin Cheianu, montat de Mihai Fusu în 1995 la Teatrul „Luceafărul”; *Saxofonul cu frunze roșii* de Val Butnaru, în regia lui Mihai Fusu la Teatrul „Luceafărul” din 1998; *Plasatoarele* de C. Cheianu, pus în scenă de Sandu Cozub la Teatrul „Eugène Ionesco” în 1998; *Luministul* de C. Cheianu de la Teatrul Național „V. Alecsandri”, regizat de Mihai Țărnă în 1999; *Stația terminus* de Mircea V. Ciobanu și *Cvartet pentru o voce...* de Maria Șleahțișchi și Nicolae Leahu, montate de Dumitru Griciuc la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Bălți în anul 2000; *Revine Marea Sarmațiană și ne întoarcem în Carpați* de Nicolae Negru, regizor Emil Gaju, la Teatrul „A. Mateevici” în 1998. Acești directori de scenă păstrează o fidelitate exemplară față de textul dramatic, studiat în detaliu și înțeles în sensurile lui cele mai profunde.

Petru Vutcărău își asumă rolul de regizor-dictator, transformând piesele naționale postmoderne în scenarii proprii și dictându-și astfel autoritatea creativă. Textul dramatic apare în postura de „mână moartă” în spectacolele sale după piesele lui Val Butnaru *La Veneția e cu totul altfel* la Teatrul „Lucaefărul” din Chișinău din 1989 și în *Iosif și amanta sa* la Teatrul „Eugène Ionesco” din 1992. Perspectivile de lectură și de abordare a materialului dramaturgic de către Petru Vutcărău sunt ingenioase și imprevizibile, impregnate de finețe intelectuală și receptivitate artistică, regizorul completând textele și adăugându-le expresivitate.

Concluzia pe care o tragem este că dramaturgii autohtoni, ca și în cazul anilor precedenți, și-au găsit regizorii, se pare, după vârstă, temperament, formație, preocupări etc. Așadar, postmodernitatea a favorizat apariția unor regizori care au scos spectacolul de teatru într-o altă zonă, ceea ce a avut o importanță considerabilă și pentru scrierea de teatru.

În subcapitolul **3.3. Mesajul spațiului spectacular ca reflexie a textului de teatru național**, confirmăm că spectacolul postmodernist, căruia logosul dramaturgic i-a rămas, totuși, piatră de temelie, naște contexte formale, vizuale și sonore unice. Astfel, în paragrafele 3.3.1. și 3.3.2., axăm analiza spectacolelor pe criterii ce țin de: *Formă și fond ca unități de măsură în montările dramaturgilor anilor '90* și de *Codificarea vizuală și sonoră în spectacolele autohtone postmoderniste*. Iar în compartimentul 3.3.3. *Publicul ca parte componentă a spațiului de joc național postmodern* susținem că, fără să facă un teatru angajat, regizorii sus-numiți atacă teme dure și pun întrebări incomode unui public pe care îl provoacă, dintr-o dublă perspectivă. Pe de o parte, era provocarea de ordin conceptual, care vizează tematica discursului dramatic. Pe de altă parte, era destabilizarea estetică a formelor scenice legate de un logos (textul) și reunite de tradiție în jurul unui centru (actorul).

Un alt efect pe care l-a făcut posibil gestul teatral postmodern, cum arătăm în subcapitolul **3.4. Fețele și măștile actorului în spectacolele după dramaturgia nouăzecistă**, este faptul că actorul, ca ființă vie și vulnerabilă, devine parte a unei structuri generale a scenei. Astfel, s-au profilat trei tipuri de încarnări ale personajelor dramaturgiei basarabene tinere de către actori: 3.4.1. *Actorul ca întruchipare a caracterelor dramatice din textele postmoderniste*, 3.4.2. *Actorul ca obiect teatral în dialog cu personajele dramaturgiei tinere* și 3.4.3. *Actorul ca proiecție bidimensională și lumile reflectate în/din piesele noi*. Când real, când proiecție a propriei realități, când multiplicare a realității, actorul este o imagine care prinde formă și ocupă un loc în spațiul concret al scenei, oglindind infinitele universuri în / din scrierile dramatice postmoderniste. În spectacolele în baza dramaturgiei nouăzeciste, raporturile fizice dintre actori și personaje, pe de o parte, și dintre actori și spectatori, pe de alta, sunt un continuum de senzații și schimburi de energie.

Bazându-se pe cronicile teatrale din acea perioadă, cercetarea vizează problema privind modul în care, începând din anii 1990, practica scenică autohtonă a utilizat datele discursului dramatic postmodern, felul în care le-a reflectat și le-a transformat direct în conținutul și tema reprezentației. Structura construcțiilor spectaculare după textele dramaturgilor basarabeni este definită ca la carte de intertextualități, interteatralități, secvențialitate, fragmentarism, acțiuni paralele, originalitatea mesajului sonor și cromatic, angajarea interactivă a publicului în reprezentație, solicitarea implicării totale a actorilor etc. Deci, mesajul spațiului teatral din Republica Moldova din ultima decadă a secolului trecut posedă propriile formă și fond și reprezintă o reflexie atât a realității, cât și a textului de teatru național.

În **Concluzii și recomandări** conchidem că literatura dramaturgică pe care o (sub)semnează Val Butnaru, Nicolae Negru, Constantin Cheianu, Irina Nechit, Dumitru Crudu, Angelina Roșca, Mircea V. Ciobanu, Maria Șleahțișchi și Nicolae Leahu va rămâne o experiență fundamentală în istoria teatrului contemporan național și universal. Gradul realizării artistice a pieselor este divers în exterior, de la un autor la altul, și în interior, de la un text la altul al fiecăruia dintre ei. Însă toți acești dramaturgi de la sfârșit de mileniu trăiau schimbarea într-un mod profund, vorbind lumii despre suferințele recente, despre raportul cu divinitatea, despre credințe deșarte, despre criza valorilor.

Atât autorii de piese, cât și regizorii basarabeni nouăzeciști sunt artiști ale căror texte, montări și universuri reprezintă, pentru teatrul național, versiuni valabile, legitime și impresionante ale conceptului cultural al spațiului teatral postmodern.

3. CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În cadrul tezei noastre, am demonstrat că dramaturgia din anii '90 s-a dezvoltat ca un ecou artistic al realității social-politice din Republica Moldova și a evoluat ca o reacție culturală reversibilă la inovațiile teatrale din lume și la cele ale noului teatru basarabean „Eugène Ionesco”, creat în 1991 la Chișinău. Acești factori au influențat și au impulsionat viața teatrală din țară și au direcționat transformarea dramaturgiei din acea perioadă.

În conformitate cu cele enunțate în conținutul lucrării conchidem următoarele:

1. La sfârșitul anilor '80, estomparea procesului de sincronizare în materie de scriere dramatică națională se datora proliferării unei dramaturgii cu caracter tradiționalist și sonorizării unor ecouri ale unui „modernism” întârziat. Noii dramaturgi basarabeni Val Butnaru, Nicolae Negru, Constantin Cheianu, Irina Nechit, Angelina Roșca, Dumitru Crudu, Mircea V. Ciobanu,

Maria Șleahițchi și Nicolae Leahu au cu totul altă percepere a realității sociale și culturale, altă mentalitate, alte modele, nu doar pe cele românești sau rusești. Avându-i predecesori pe Eugène Ionesco, Samuel Beckett, Arthur Adamov, Albert Camus, Luigi Pirandello ș.a., ei își expun preocuparea de sincronizare nu doar cu literatura din România, dar și cu restul temelor, tendințelor și orientărilor culturale internaționale.

2. Cum am punctat în Capitolul 1, universul acestei literaturi dramatice se inspiră de la *esteticile dramaturgiei moderniste și absurde și de la convențiile teatrale postmoderniste* din afara țării, denotând totodată o autentică tentă de originalitate. Deși se revendică discret de la marile spirite teatrale, deși reiau marile căutări ale deceniilor teatrului modern și postmodern, dramaturgii și regizorii basarabeni ai anilor '90 au totuși talentul de a le reformula într-un mod original. Excesele verbale ale teatrului absurdului sunt depășite prin popularea textelor cu neologisme, prin re-cuperarea, re-condiționarea și re-utilizarea depozitului lingvistic existent, printr-o deschidere către toate stilurile și toate „manierele”, prin dezbateri culturale și literare, prin incantații filosofice etc. Creatorii de teatru re-iau, deci, motive teatrale care se parodiază reciproc, dialoghează cu cele vechi sau creionează noi convenții teatrale. Cum ne-am și propus să demonstrăm, acești dramaturgi au contribuit la realizarea următorului „program”:

1. dialogarea cu „mișcarea ideilor” din lumea post-modernă;
2. sincronizarea cu dramaturgia română, și ea în proces de sincronizare, și cu cea occidentală.

Deci, în această abundență de opere dramatice, care se caracterizează prin vocația de a se sincroniza cu mișcările culturale și teatrale internaționale, se simte dorința de a scrie alt fel de teatru și altfel pentru teatru, efortul de iscălitură talentată în registrul formelor teatrale și în combustia ideatică.

3. Luând drept bază supoziția că poezia și proza naționale se înscriu în fenomenul postmodernist, am arătat încă în primele articole publicate și am consolidat în Capitolul 2 al tezei că și dramaturgia anilor '90, într-o măsură mai evidentă sau mai subtilă, abordează modele artistice ale acestui „concept cameleonic”. Astfel, dramaturgii tineri au re-instituit noi tipuri de mixaj lirico-dramatic sau epico-dramatic, fiind adepții *eterogenității*. Piese noi se desprind din contextul social, etic și politic și reiau dialogul *intertextual* cu capodoperele tuturor timpurilor. Antimimetice în esența lor, dramele postmoderne își scriu scenariile după unele arhetipuri, mituri și simboluri de sorginte universală, apelând grav-ironic la o viziune și gândire *de-mitizatoare* sau *re-mitizatoare*.

Dramaturgia autohtonă, ca și cea universală, supune unui considerabil proces de *fragmentare și deconstrucție* atât *structura și limbajul* pieselor, cât și *personajul*. Autorii dramatici

naționali de la intersecția dintre secole des-ființează și dez-eroizează personajele, utilizând mai multe tehnici: prin negare se atinge un „*eu de gradul zero*”, prin impersonalizare se obține un „*eu scindat*”, prin supra-personalizare se ajunge la un „*eu plural*”.

Am evidențiat că dramaturgii anilor '90 „*coboară și dramaturgia în stradă*”, scriind piese realist-documentariste, dar și mito-simbolice. Ironia, parodia, ludicul și multiplele simboluri, ambiguități, încifrări și codificări etc. le permit autorilor / personajelor să parcurgă o suită de amăgiri și dezamăgiri, de iluzii și deziluzii, pe buclele aceleiași unde seismice a globalizării postmoderne. O latură nouă a cercetării atrage atenția supra unor *formule ale teatrului în teatru*, asupra *statutului dramaturgului* și al rolului *didascalilor* în piese.

4. Chiar dacă nu am situat în centrul cercetării *individualitatea* creatoare, am arătat că scriitorii dramatici abordați sunt *inediți*, ceea ce ne-a permis să evidențiem nu numai *estetica* dramaturgiei nouăzeciste în general, dar și *diversitatea* ei, în particular.

Unul dintre primii dramaturgi basarabeni care s-a lăsat „dus de valul” postmodern a fost Val Butnaru, accentele postmoderniste ale dramaturgiei sale căzând pe stimularea funcționării eterogenității, pe mânuirea abilă a unor tehnici de impersonalizare a eului eroilor, pe jocul de-a limbajele și intertextele etc. Piesele lui Val Butnaru pot fi citite și ca literatură de calitate, iar „valul” de dramaturgie cu care ne-a uimit sfidează renumita expresie eminesciană: „ce e val ca valul trece...”. Tabloul evoluției sale ca dramaturg s-a completat și perfecționat, împlinindu-se în ascensiune și atingându-și treptat, cum și-a dorit autorul, „*faza de creativitate maximă*”.

Cu un simț estetic de dramaturg, dublat de o masivă doză de realism, Constantin Cheianu nu pune evenimentele evocate între paranteze, ci le urmărește și ni le servește în desfășurarea lor progresivă. Formula „*Teatrului și dublului său*” a dramaturgului este egală cu teatru absurd plus teatru realist înmulțite cu motive, probleme și tehnici postmoderniste. Creația sa dramaturgică pornește de la niște piese-imitații bune, urmate de piese-meditații profunde, finisate de piese-inovații originale, montarea lor validându-le calitatea și actualitatea.

Nicolae Negru aderă (ne)programat la o „estetică” și apelează intuitiv la niște „tehnici” postmoderniste, conjugând elementul dramatic cu cel eseistic și reportericesc. Dramaturgia lui este un fragment din blocul experienței sale existențiale, artistice, sociale, politice etc., accentuând omologia stilistică între genurile abordate. Or, cum „*a crea înseamnă a trăi de două ori*” (A. Camus), prin lucrările sale N. Negru are mai multe vieți, *re-trăind* postmodernist în literatură.

„Tumoarea” postmodernismului răspândește în opera dramaturgică a Angelinei Roșca „metastaze” inconștiente / conștiente, intuitive / intuite, necunoscute / cunoscute. Piesele sale evoluează de la experimente literare până la valori legitimate, construite pe baza unei interesante

„inginerii textuale”. Or, tabloul creației sale schițează linii de evoluție atât de la o paradigmă absurdă, intersectată cu una realistă, cât și orientată spre o tendință postmodernistă.

Piese de Irinei Nechit pun în mișcare o mașinărie textuală sofisticată, polifonică și polivalentă, capabilă să decupeze, să monteze și să torsioneze realitatea, să creeze bucle autoreferențiale și bifurcări dramatice, să intervină la nivel intertextual, fapt ce de-notă abilitatea tacită a autoarei pentru tehnicile postmoderniste. În lucrările sale, Irina Nechit trăiește în / din literatură, punându-și amprentele intelectuale și sentimentale pe text.

Textele dramaturgului Dumitru Crudu fac parte din lista pieselor cu tematică, tehnici și formule dramatice diverse și au un rol de conștientizare și de utilizare a unor demersuri creatoare postmoderniste. Lucrările sale dramatice reprezintă un veritabil dialog postmodernist cu modélele și módele teatrale contemporane.

Tatonând toate genurile literare, poezii, criticii, publicisții Maria Șleahțișchi și Nicolae Leahu în *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele* re-scriu un eseu dramatic poetizat ca o emersiune postmodernistă a teatrului poetic. Autorii încalcă idealul mallarmean al paginii albe, maculând albul mistic prin jocul secund al postmodernismului.

Piesa *Stația terminus* de Mircea V. Ciobanu, reflectând mai multe culori ale postmodernismului, surprinde prin noutatea configurării și coabitării mai multor universuri literar-culturale și teatrale. Titlul eseului dramatic *Stația terminus* pare a anunța sfârșitul relașului din dramaturgia basarabeană și re-vitalizarea ei prin opere care (nu) s-au lăsat (mult) așteptate.

Astfel am reușit să stabilim notele distincte ale acestor autori dramatice, evidențiind că dramaturgul național postmodernist este un breviar de cultură teatrală și nu numai, este omul de carte cu orgoliul și tragismul lecturilor sale, este eseistul cu reflexia metodică, este reporterul cu expunerea exactă, este scriitorul unei literaturi din / prin / despre literatură.

5. Un alt obiectiv important realizat în Capitolul 3 al lucrării rezidă în reliefaarea relațiilor de colaborare dintre dramaturgii naționali și regizorii Petru Vutcărău, Mihai Fusu, Sandu Vasilache, Sandu Cozub, Mihai Țărnă, Dumitru Griciuc, Emil Gaju și în delimitarea unor elemente postmoderniste în spectacolele montate după textele naționale din anii '90. Bazându-ne pe afirmațiile teoreticienilor teatrului postmodernist, expuse în primul capitol al tezei, am configurat modul în care asocierile dintre textul dramatic și regizor, actor, public, codificarea vizuală și spațială, multidisciplinaritatea etc. au funcționat în sistemul artistic al spectacolelor puse în scenă după piesele naționale postmoderniste ale acelei perioade.

6. Continuând examenul din interior spre exterior, am observat că fenomenul creșterii producției dramatice autohtone din acei ani a fost direct proporțional cu sporirea atenției teatrelor

înseși, chiar și a celor din afara Republicii Moldova, față de lucrările autorilor contemporani. Piesa *De ce nu-mi dai replica „Posibil, Mylord”?* a Angelinei Roșca a fost tradusă în limba estonă și jucată în 1989 de Teatrul-studio din Tallinn în regia lui Urmas Allik. A deschis drumul dramaturgiei basarabene în România Val Butnaru cu piesa *La Veneția e cu totul altfel*, care în 1990 a fost pusă în scenă la Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Botoșani. Scrierile dramatice ale lui Constantin Cheianu *Achitarea lui Salieri* și *Luministul* au fost montate la Radio România Cultural, iar *Ciclul de parodii teatrale* al Angelinei Roșca – la Radio Brăila. De înscenări în România s-au bucurat piesele lui Dumitru Crudu, *Accidentul* fiind prezentată ca spectacol-lectură la Dramafest în 1999, apoi montată la Radio Iași în 2000. Numărul operelor dramatice basarabene montate în spațiul românesc și în afara țării nu este chiar atât de impunător, dar denotă, totuși, o tendință de sincronizare modestă la intersecția dintre secole.

7. Astfel, cercetarea noastră a relevat necesitatea tot mai evidentă a evaluării potențialului și a statutului dramaturgiei basarabene contemporane în plan național și internațional, cu atât mai mult acum, când întreaga literatură română trece la o europenitate în adevăratul sens al cuvântului, fiind parte componentă a cauzelor și efectelor globalizării accelerate, ale schimburilor interculturale și ale transferurilor interdisciplinare. Problema locului pe care cultura românească trebuie să-l ocupe în raport cu civilizația occidentală, pusă în discuție încă de istoricul literar Eugen Lovinescu, și a criteriilor de receptare a literaturii române, deci și basarabene, în străinătate: literar-artistică sau social-politice rămâne o dilemă actuală și deschisă.

În acest sens, dramaturgia națională din anii '90 începe să se sincronizeze cu cea europeană, însușindu-și aceleași repere epistemologice, dar afirmându-și modul propriu de a fi. Însă, din cauza că valorificarea lucrărilor dramatice basarabene începe pe plan românesc și acestea sunt nevoite să treacă printr-un dublu proces de sincronizare: cu dramaturgia românească și cu cea universală, se profilează mai multe oportunități neexploatate pe plan internațional.

8. Deci, chiar dacă nu am găsit soluții la toate dilemele, contribuția tezei noastre constă în cercetarea ansamblului de trăsături formale ale paradigmei postmodernismului în dramaturgie și a valențelor spectacolului postmodernist. Biografia ideii de literatură dramatică națională este poate nu atât de spectaculoasă, dacă o comparăm cu tradițiile teatrale din cultura română și universală, dar destul de semnificativă pentru noile generații teatrale locale și europene. Ceea ce am mai putut observa este că acești dramaturgi foarte diferiți și foarte personali sunt prețioși pentru literatura noastră nu doar pentru că reprezintă un concept literar unificator, ci și pentru că se înscriu într-un moment literar, teatral și deci cultural extrem de important. Prin această sincronizare interioară culturii, operele lor își ocupă locul în tabloul periodic al valorilor culturale naționale și universale.

Rezultatele cercetării ne permit să facem următoarele recomandări:

1. Modelul de analiză a scriiturii dramatice din perspectiva postmodernismului pune la dispoziție multiple piste de reflecție și poate servi drept suport pentru următoarele cercetări ale problematicii postmodernismului în teatru. Conceptele și instrumentele propuse ar putea fi utilizate în viitoare teze de masterat, de doctorat sau în alte lucrări ce ar dezvolta în continuare această temă.

2. Paradigma dată poate fi aplicată și la alte texte din dramaturgia română sau universală.

3. De demersul înaintat ar putea profita eventuale ediții tematice referitoare la teoriile actuale ale criticii dramatice și teatrale.

4. În primele decade ale secolului al XXI-lea au urmat alte piese și montări ale autorilor de dramaturgie basarabeni pe scenele teatrelor din țară și din lume. Limitele acestei teze nu ne-au permis investigarea noilor texte, ceea ce poate constitui un subiect pentru o potențială cercetare, dar deja prin prisma teatrului postdramatic. Or, adoptarea acestor contribuții în spațiul criticii dramatice românești este necesară pentru a îmbogăți cunoștințele în materie cu noi teorii de explorare a discursului dramatic.

5. Tezele acestei lucrări pot fi folosite în cadrul cursurilor de teoria dramei și a teatrului, în deosebi după ce, la propunerea autorilor acestui studiu, piesele dramaturgilor basarabeni contemporani au fost incluse în Curricula școlilor de teatru naționale.

6. Or, Republica Moldova se impune prin numărul limitat al acțiunilor de stimulare a scrierii dramatice și a dialogului dramaturg-teatru, dramaturg-cititor. Drept metode de sporire a relevanței pieselor noi ar fi crearea unor platforme, programe, ateliere, tabere sau rezidențe de creație internaționale, concursuri și festivaluri de dramaturgie contemporană, cooperări cu teatre, edituri, biblioteci, școli etc. Problema principală de rezolvat rămâne a fi asigurarea unei politici de promovare a valorilor dramaturgiei naționale atât de către autorii înșiși, cât și de către centrele abilitate, fie instituționalizate, fie independente.

7. Astfel, în primul rând, piesele care compun peisajul dramaturgiei moldovenești contemporane ar trebui să constituie un teritoriu frecventat mai des de critici de teatru, teatrologi, actori, regizori, oameni de cultură. Iar ca dilemele unei sincronizări aliniată și generalizate a dramaturgiei din Republica Moldova să nu se perpetueze și pentru a o înscrie într-un context internațional, e nevoie de o colaborare strategică și continuă între toți membrii lanțului teatral pentru a pune în relief universal diversitatea culturii noastre.

4. BIBLIOGRAFIE (selectivă)

1. ARTAUD, Antonin. *Oeuvres complètes*. Vol. IV. Gallimard, 1956.
2. BAHTIN, Mihail. *Probleme de literatură și estetică*. București: Editura Univers, 1982.
3. BANU, George. *Reformele teatrului în secolul reînnoirii*. București: Editura Nemira, 2011. ISBN: 978-606-579-222-7.
4. BARICCO, Alessandro. *Barbarii. Eseu despre mutație*. București: Editura Humanitas, 2009. ISBN: 978-973-50-2435-2.
5. BARTHES, Roland. *Plăcerea textului*. Chișinău: Editura Cartier, 2006. ISBN: 978-9975-79-400-8.
6. BARTHES, Roland. *La mort de l'auteur*. In: *Le bruissement de la langue. Essais critiques IV*, Paris: Éditions du Seuil, 1984, pp. 63-69.
7. BAUDRILLARD, Jean. *Simulacres et simulation*. Galilée, 1981. ISBN: 2-7186-0210-4.
8. BROOK, Peter. *Fără secrete. Gânduri despre actorie și teatru*. București: Editura Nemira, 2012. ISBN: 978-606-579-424-5.
9. CĂLINESCU, Matei. *Cinci fețe ale modernității: modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*. București: Editura Univers, 1995. ISBN: 973-34-0252-4.
10. CĂRTĂRESCU, Mircea. *Postmodernismul românesc*. București: Editura Humanitas, 1999. ISBN: 973-28-0984-1.
11. CEMORTAN, Leonid. Festivalul național de teatru. Dramaturgia contemporană (Chișinău). In: *Coliseum-Teatru, 1997-1998, 2000*: ed. 2, Chișinău, 2000, pp. 30-38.
12. CIMPOI, Mihai. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. Chișinău: Editura ARC, 1996. ISBN: 9975-61-002-1.
13. *Cincizeci de regizori-cheie ai secolului 20*. București: Editura Unitext. Colecția FNT, 2005. ISBN: 978-973-8129-47-4.
14. CÎNTEC, Oltița. *Hermeneutici teatrale*. București: Editura Niculescu, 2010. ISBN: 9789737485007.
15. CONNOR, Steven. *Cultura postmodernă*. București: Editura Meridiane, 1999. ISBN: 9733303747.
16. CONSTANTINESCU, Mihaela. *Post / postmodernismul: Cultura divertismentului*. București: Editura Univers enciclopedic, 2001. ISBN 973-824045-X.
17. DERRIDA, Jacques. *Scriitura și diferența*. București: Editura Univers, 1998. ISBN: 973-34-0529-9.
18. *Dicționar de postmodernism*. Iași: Institutul European, 2005. ISBN: 9789736113727.
19. ECO, Umberto. *Numele trandafirului*. Iași: Editura Polirom, 2013. ISBN: 978-973-46-2889-6.
20. ELIADE, Mircea. *Eseuri. Mitul eternei reînnoiri. Mituri, vise și mistere*. București: Editura Științifică, 1991. ISBN: 9734400002.
21. ESSLIN, Martin. *Teatrul absurdului*. București: Editura UNITEXT, 2009. ISBN: 978-973-8129-43-6.
22. FOUCAULT, Michel. *Qu'est ce qu'un auteur?* In: *Dits et écrits, I*, Paris: Éditions Gallimard, 1994, pp. 789-821.
23. FUKUYAMA, Francis. *Sfârșitul istoriei și ultimul om*. București: Editura Paideia, 1992. ISBN: 9789739131339.
24. GENETTE, Gérard. *Palimpsestes. La littérature au second degré*. Paris: Éditions du Seuil, 1982. ISBN 978-2-02-118400-6 [citat la 12.06.2015]. Disponibil:
25. GHIȚULESCU, Mircea. *Istoria dramaturgiei române contemporane*. București: Editura Albatros, 2000. ISBN: 973-24-0787-5.

26. HASSAN, Ihab. Sfâșierea lui Orfeu: Spre un concept de postmodernism. In: *Caiete critice*, nr. 1 - 2, 1986.
27. HUIZINGA, Johan. *Homo ludens*. București: Editura Humanitas, 2003. ISBN: 973-50-0584-0.
28. HUTCHEON, Linda. *Poetica postmodernismului*. București: Editura Univers, 2002. ISBN: 973-34-0858-1.
29. IONESCO, Eugène. *Note și contranote*. București: Editura Humanitas, 1992. ISBN 973-28-0268-5.
30. JANKELEVICH, Vladimir. *Ironia*. Cluj-Napoca: Dacia, 1994. ISBN: 973-35-0400-9.
31. KANTOR, Tadeusz. *Scrieri despre teatru*. București: Cheiron și Fundația Culturală „Camil Petrescu”, 2014. ISBN: 9786068220338.
32. KRISTEVA, Julia. *Sèméiotikè. Recherches pour une sémanalyse*. Paris: Éditions du Seuil, 1969.
33. LEAHU, Raisa. *Predarea textului dramatic postmodernist*. Chișinău: Editura ARC, 2009. ISBN: 978-9975-61-554-9.
34. LEFTER, Ion Bogdan. *Postmodernism. Din dosarul unei „bătălii” culturale*. Editura Paralela 45, 2002. ISBN: 9735936097.
35. LEHMANN, Hans-Thies. *Teatrul postdramatic*. București: Editura UNITEXT (Colecția FNT), 2009. ISBN: 978-973-8129-44-3.
36. *Literatura din Basarabia în secolul XX. Dramaturgie*. Chișinău: Editura Arc, Știința, 2004. ISBN: 9975-67-443-7.
37. LYOTARD, Jean-François. *Postmodernismul pe înțelesul copiilor*. Cluj: Biblioteca Apostrof, 1997. ISBN: 973-9279-03-1.
38. MARINO, Adrian. *Dicționar de idei literare*. București: Editura Eminescu, 1973.
39. MARRANCA, Bonnie. *Ecologii teatrale*. Timișoara: Teatrul Național Timișoara, 2012. ISBN: 978-973-0-13634-0.
40. MĂCIUCĂ, Constantin. *Teatrul și teatrele*. București: Editura Eminescu, 1989.
41. NECHIT, Irina. *Godot eliberatorul*. Chișinău: Editura Cartier, 1999. ISBN: 9975-949-72-X.
42. NELEGA, Alina. *Structuri și formule de compoziție ale textului dramatic*. Cluj-Napoca: Editura EIKON, 2010. ISBN: 9789737573698.
43. *Patru texte, patru autori: dramaturgi contemporani din Republica Moldova*. Chișinău: Editura Arc, 2000. ISBN: 9975-61-120-6.
44. PAVIS, Patrice. *Dictionnaire du théâtre*. 2e éd, Paris: Messidor / Éditions sociales, 1987.
45. PETREU, Marta. *Jocurile manierismului logic*. București: Editura Didactică și Pedagogică, RA, 1995. ISBN: 973-30-4135-1.
46. POPESCU, Marian. *Teatrul ca literatură*. București: Editura Eminescu, 1987.
47. POSTMODERNISMUL – o nouă/veche mișcare literară la sfârșitul secolului XX - începutul secolului XXI. In: *Contrafort* : 9-11 (83-85), septembrie-noiembrie, 2001.
48. PROCA, Pavel. *Portrete cu Jobenu-n jos*. Chișinău: Proxima, 2004. ISBN: 9975-9665-1-9.
49. RICOEUR, Paul. *Eseuri de hermeneutică*. București: Editura Humanitas, 1995. ISBN: 973-9114-72-X.
50. ROȘCA, Angelina. *Teatralitatea pre- și post- Vahtangov*. Chișinău: Editura Epigraf, 2003. ISBN: 9975-903-70-3.
51. SAIU, Octavian. *În căutarea spațiului pierdut*. București: Editura Nemira, 2008. ISBN: 978-973-143-313-4.

52. SCHECHNER, Richard. *Performance. Introducere și teorie*. București: Editura UNITEXT, 2009. ISBN: 978-973-8129-45-0.
53. STANCU, Valeriu P. *Paratextul. Poetica discursului liminar în comunicarea artistică*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006. ISBN: 973-703-140-7.
54. STEINER, George. *Moartea tragediei*. București: Editura Humanitas, 2008. ISBN-10: 9735018403.
55. SZONDI, Peter. *Teoria dramei moderne (1880-1950)*. Editura: Tact, 2012. ISBN: 9786068437057.
56. TĂZLĂUANU, Valentina. *Lumea după Hamlet*. Chișinău: Editura Lumina, 2011. ISBN: 978-9975-65-269-8.
57. TĂZLĂUANU, Valentina. *Măsura de prezență*. Chișinău: Editura Hyperion, 1991.
58. TOFFLER, Alvin. *Al treilea val*. București: Editura Politică, 1983.
59. TOFFLER, Alvin. *Șocul viitorului*. București: Editura Politică, 1973.
60. TUPAN, Maria-Ana. *Sensul sincronismului*. București: Cartea Românească, 2004. ISBN: 973-23-1482-6.
61. ȚEPOSU, Radu G. *Istoria tragică și grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*. București: Editura Eminescu, 1993. ISBN: 973-22-0322-6.
62. UBERSFELD, Anne. *Termenii cheie ai analizei teatrului*. Iași: Editura Institutul European, 1999. ISBN: 973-611-044-3.
63. UNAMUNO, Miguel de. *Despre sentimentul tragic al vieții: la oameni și la popoare*. Iași: Institutul European, 1995. ISBN : 973-9148-65-4.
64. UNGUREANU, Larisa. *Despre teatrul basarabean nu se mai vorbește în șoaptă. De ce?* In: *Teatrul Național*, 2002, pp. 10-11.
65. VATTIMO, Giani. *Societatea transparentă*. Constanța: Editura Pontica, 1995. ISBN: 973-96753-7-9.
66. VICO, Giambattista. *Știință nouă*. București: Editura Univers, 1972.
67. VULCĂNESCU, Romulus. *Mitologie română*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1985.
68. ИЛЬИН, Илья. *Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа*. Москва: Интрада, 1998. ISBN 5-87604-038-X.

Autori

69. BUTNARU, Val. *Saxofonul cu frunze roșii*. Chișinău: Editura Arc, 1998. ISBN: 9975-61-039-0.
70. BUTNARU, Val. *Cum Ecclesiastul discuta cu Proverbele*. Chișinău: Editura Arc, 1999. ISBN: 9975-61-093-5.
71. BUTNARU, Val. *Apusul de soare se amână*. Chișinău: Editura, Cartier, 2003. ISBN: 9975-79-218-9.
72. BUTNARU, Val. *Cum Ecclesiastul discuta cu Proverbele* (Volum, 9 piese). Chișinău: Editura Arc, 2008. ISBN: 978-9975-61-508-2.
73. CHEIANU, Constantin. *Plasatoarele*. Suplimentul revistei Teatrul Național, 1996.
74. CHEIANU, Constantin. *Achitarea lui Salieri*. In: *Semn*, anul II, nr. 3-4, 1998.
75. CHEIANU, Constantin. *Luministul*. Chișinău: Editura Arc, 1998. ISBN: 9975-61-050-1.
76. CHEIANU, Constantin. *Cel-care-aduce-răzbuarea*. Chișinău: Editura Arc, 1999. ISBN: 9975-61-094-3.
77. CIOBANU, Mircea V. *Stația terminus*. Chișinău: Editura Arc, 1998. ISBN: 9975-61-048-X.

78. CRUDU, Dumitru. *Crima sângeroasă din stațiunea violetelor*. Chișinău: Editura Arc, 2001. ISBN: 9975-61-151-4.
79. CRUDU, Dumitru. *Salvați Bostonul*. Chișinău: Editura Cartier, 2001. ISBN: 9975-79-127-1.
80. NECHIT, Irina. *Proiectul unei tragedii*. Chișinău: Editura Arc, 2001. ISBN: 9975-61-173-7.
81. NECHIT, Irina. *Doamna din Satul-florilor-ce-mor*. In: Semn, 2001, nr. 1 - 2.
82. NEGRU, Nicolae. *Revine Marea Sarmațiană și ne întoarcem în Carpați*. Chișinău: Editura Arc, 1998. ISBN: 9975-61-050-1.
83. NEGRU, Nicolae. *Minte-mă, minte-mă...* Chișinău: Editura Arc, 1999. ISBN: 9975-61-092-7.
84. NEGRU, Nicolae. *Realitatea violetă*. Chișinău: Editura Arc, 2001. ISBN: 9975-61-151-4.
85. ROȘCA, Angelina. *De ce nu-mi dai replica „Posibil, Mylord”?* Moscova: Narodnoe tvorcestvo, 1989.
86. ROȘCA, Angelina. *Magul din Leopoldskrone și invitații săi*. In: Coliseum-Teatru, nr. 3-4, 2000.
87. ROȘCA, Angelina. *Mama lor de urmași*. Chișinău: Editura Arc, 2003. ISBN: 9975-61-310-1.
88. ȘLEAHTIȚCHI, Maria, LEAHU Nicolae. *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele*. Chișinău: Editura Arc, 2001. ISBN: 9975-61-150-8.

5. Lista publicațiilor autorului la tema tezei

1. Articole în diferite reviste științifice

1.1. în reviste din străinătate

KHALIL-BUTUCIOU, Dorina. В поисках (утраченного) поэтического театра (În căutarea teatrului poetic (pierdut)). In: *Apsaros*, Georgia, iunie 2013, pp. 57 - 60. ISBN 978-9941-9187-4-2

KHALIL-BUTUCIOU, Dorina. Centrul de Dramaturgie Contemporană din Chișinău – debut în forță: lecturi publice, mese rotunde, apeluri. In: *Teatrul azi*, București, România, Nr. 8-9/2012, pp. 67 - 72. ISSN 1220-4676

1.2. în reviste din Registrul Național al revistelor de profil, cu indicarea categoriei

Categoria A:

KHALIL-BUTUCIOU, Dorina. Relațiile regizor-text în procesul montării dramaturgiei naționale a anilor '90. In: *Arta. Seria Arte audiovizuale. 2019* (Vol. XXVIII, nr. 2, 2019), pp. 109 - 113. E-ISSN 2537-6137

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/109-113_21.pdf

KHALIL-BUTUCIOU, Dorina. La dramaturgie de la Génération '80 dans le (con)texte du postmodernisme. In: *Intertext*, 1/2, 2011. Chișinău: ULIM, pp. 149 - 156. ISSN 1857-3711

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/19.La%20dramaturgie%20de%20la%20generation%2080%20dans%20le%20contexte%20du%20postmodernisme.pdf

Categoria B+:

KHALIL-BUTUCIOU, Dorina. Puterea (libertății) și libertatea (puterii) în viziunea dramaturgilor N. Negru și C. Cheianu. In: *Intertext*, 1/2, 2010. Chișinău: ULIM, pp. 217 - 225. ISSN 1857-3711

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Puterea%20%28libert%C4%83%C5%A3ii%29%20%C5%9Fi%20libertatea%20%28puterii%29%20in%20viziunea%20dramaturgilor%20n.%20negru%20%C5%9Fi%20c.%20cheianu.pdf

Categoria B:

KHALIL-BUTUCIOCI, Dorina. Dramaturgia națională a anilor '90: rezon(u)anțe ale „teatrului în teatru”. In: *Akados*, 1(52), AȘM, 2019, pp. 121 - 126. ISSN 1857-0461

<http://www.akados.asm.md/files/121-126.pdf>

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/121-126_7.pdf

KHALIL-BUTUCIOCI, Dorina. Dramaturgia națională a anilor '90 și teatrul autohton: dialog în spațiu și timp. In: *Arta. Seria Arte audiovizuale. 2015* (Anuar), Serie nouă. Vol. XXIV, nr. 2. Chișinău: Editura Garomont, 2015, pp. 95 - 101. ISSN 2345-1181

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/95_101_Dramaturgia%20nationala%20a%20anilor%20%E2%80%9990%20si%20teatrul%20autohton_dialog%20in%20spatiu%20si%20ti mp.pdf

KHALIL-BUTUCIOCI, Dorina. Dramaturgia contemporană din Republica Moldova în context european: dilemele sincronizării. In: *Arta. Seria Arte audiovizuale. 2014* (Anuar), Vol. XXIII, nr. 2. Chișinău: Editura Garomont, 2014, pp. 117 - 121. ISSN 2345-1181

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Dramaturgia%20contemporana%20din%20ORM%20in%20context%20european%20dilemele%20sincronizarii.pdf

KHALIL-BUTUCIOCI, Dorina. Postmodernism „pentru toate vocile” din duetul dramaturgic al Mariei Șlehtițchi și al lui Nicolae Leahu. In: *Arta. Seria Arte audiovizuale. 2013*. Vol. I (XXII), nr. 2 (Anuar). Chișinău, 2013, pp. 145 - 149. ISSN 1857-1050

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Postmodernism%20pentru%20toate%20vo cile%20din%20duetul%20dramaturgic%20al%20Mariei%20Șlehtitchi%20si%20al%20lui%20 Nicolae%20Leahu%27.pdf

KHALIL-BUTUCIOCI, Dorina. Mircea V. Ciobanu și Stația (in)Terminus a dramaturgiei naționale postmoderniste. In: *Arta. Seria Arte audiovizuale. 2012* (Anuar). Chișinău, 2012, pp. 85 - 88. ISSN 1857-1050

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Mircea%20V.%20Ciobanu%20s%20 Stati a%20 in Terminus %20a%20dramaturgiei%20postmoderniste%20nationale.pdf

KHALIL-BUTUCIOCI, Dorina. Dimensiunea ludică a discursului critic. In: *Arta. Seria Arte audiovizuale. 2012* (Anuar). Chișinău, 2012, pp. 146-149. ISSN 1857-1050

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Dimensiunea%20ludica%20a%20discursu lui%20critic%20 post modern.pdf

KHALIL-BUTUCIOCI, Dorina. Valul postmodern în dramaturgia lui Val Butnaru. In: *Arta. Seria Arte audiovizuale. 2011* (Anuar). Chișinău, 2011, pp. 112 - 119. ISSN 1857-1050

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Valul%20postmodern%20in%20dramatur gia%20lui%20Val%20Butnaru.pdf

KHALIL-BUTUCIOCI, Dorina. „Deux sur une balançoire”: le personnage du théâtre de l’absurde – le personnage de la dramaturgie postmoderne. In: *Arta. Seria Arte audiovizuale. 2010* (Anuar). Chișinău, 2010, pp. 81 - 86. ISSN 1857-1050

KHALIL-BUTUCIOCI, Dorina. „Negru pe alb”-ul postmodern al dramaturgiei lui Nicolae Negru. In: *Arta. Seria Arte audiovizuale. 2009* (Anuar). Chișinău, 2009, pp. 98 - 103. ISSN 1857-1050

KHALIL-BUTUCIOCI, Dorina. Chei-le postmoderniste din dramaturgia lui Constantin Cheianu. In: *Arta. Seria Arte audiovizuale. 2008* (Anuar). Chișinău, 2008, pp. 114 - 125. ISSN 1857-1050

KHALIL-BUTUCIOC, Dorina. Izot(r)opii postmodernismului în dramaturgia Irinei Nechit. In: *Arta. Seria Arte audiovizuale*. 2007 (Anuar). Chișinău, 2007, pp. 193 - 204. ISSN 1857-1050

KHALIL-BUTUCIOC, Dorina. Tehnici de impersonalizare a personajului din dramaturgia basarabeană contemporană. In: *Revista de lingvistică și știință literară*, AȘM, Chișinău, nr. 5-6, 2008, pp. 46 - 54. ISSN 0236-3119

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Tehnici%20de%20impersonalizare%20a%20personajului%20in%20dramaturgia%20basarabeana%20contemporana.pdf

1.3. în alte reviste

KHALIL-BUTUCIOC, Dorina. Generația '80 în (con)texte dramatice postmoderniste. In: *Viața Basarabiei*, Anul 3, nr. 2, 2004, pp. 114 – 118

KHALIL-BUTUCIOC, Dorina. Dialog dramaturgic dublu: Mozart și Salieri – Pușkin și... Cheianu. In: *Limba română*, Anul XVI, nr. 4-6, 2006, Chișinău, pp. 140 - 150. ISSN 0235-9111

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/19.Dialog%20dramaturgic%20dublu_Mozart%20si%20salieri.pdf

KHALIL-BUTUCIOC, Dorina. Reacțiile în lanț ale Centrului de Dramaturgie Contemporană (CDC) din Chișinău. Trei luni mai târziu. In: *Teatru*. Revistă editată de Uniunea Teatrală din Moldova. Chișinău, nr. 11 / 2012, pp. 35 - 40. ISSN 1857-0674

2. Articole în culegeri științifice

2.1. culegeri internaționale

KHALIL-BUTUCIOC, Dorina. *Ipostaze ale eternului feminin la Irina Nechit*. In: Vol. „*Parcours feminins: l'intellectuelle*”, Chișinău, ULIM, 2009, pp. 126 - 133. ISBN 978-9975-934-61-9

3. Materiale/ teze la forurile științifice

3.1. conferințe internaționale (peste hotare)

KHALIL-BUTUCIOC, Dorina. *Die zeitgenössische Dramaturgie in der Republik Moldau im europäischen Kontext: Dilemmata der Synchronisation (Dramaturgia contemporană din Republica Moldova în context european: dilemele sincronizării)*. In: IV. International Forum for doctoral candidates in East European art history, Humboldt University, Berlin, 28 aprilie 2017

http://www.kunstgeschichte.hu-berlin.de/wp-content/uploads/2018/10/Khalil-Butucioc-Dorina_geschw%C3%A4rzt.pdf

3.2. conferințe internaționale în republică

KHALIL-BUTUCIOC, Dorina. Dramaturgia națională a anilor '90 și teatrul autohton: dialog în spațiu și timp. In: *Probleme actuale ale arheologiei, etnologiei și studiului artelor*. AȘM, Chișinău, 26-28 mai 2015, pp. 119 - 120 ISBN 978-9975-3058-8-4

KHALIL-BUTUCIOC, Dorina. Caracterul ludic al discursului critic contemporan in/off Internet. In: *Probleme actuale ale arheologiei, etnologiei și studiului artelor*. AȘM, Chișinău, 22 – 23 mai 2014, pp. 101-102. ISBN 978-9975-115-35-3

KHALIL-BUTUCIOC, Dorina. *Ce? De Ce? (nu) este dramaturgia contemporană din Republica Moldova*. In: *Probleme actuale ale arheologiei, etnologiei și studiului artelor (Ediția a V-a)*. AȘM, Chișinău, 22-24 mai 2013, pp. 90 - 91. ISBN 978-9975-4319-6-5

3.3. conferințe cu participare internațională

KHALIL-BUTUCIOC, Dorina. RezoN(u)anțe ale teatrului în teatru din dramaturgia postmodernistă din Republica Moldova. În: *Conferința științifică Internațională „Învățământul artistic – dimensiuni culturale”*. Rezumatele comunicărilor, AMTAP, 3 aprilie 2015, p. 22, ISBN 978-9975-9617-5-2.

6. ADNOTARE

Khalil-Butucioc Dorina. Dramaturgia națională din anii '90 în (con)textul postmodernismului. Teză de doctor în studiul artelor și culturologie la specialitatea 654.01 – Arta teatrală, coregrafică, Chișinău, 2021.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie – 182 de surse, 166 de pagini text de bază, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autoarei.

Rezultatele tezei sunt reflectate într-o monografie și 21 de lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: postmodernism, text dramatic, eterogenitate, de-, re-mitizare, deconstrucție, fragmentarism, ironie, personaj, dez-eroizare, intertextualitate, „teatru în teatru”, statutul dramaturgului, didascalii.

Scopul lucrării constă în cercetarea discursului dramaturgic din perspectiva postmodernismului prin expunerea principalelor lui caracteristici și direcții, precum și ilustrarea aplicabilității instrumentelor de analiză pe textele și spectacolele naționale ale anilor '90.

Obiectivele cercetării:

- definirea conceptului de postmodernism în dramaturgie și teatru;
- identificarea specificului dramaturgiei basarabene postmoderniste;
- examinarea formei și fondului pieselor naționale postmoderniste;
- analiza paradigmei postmodernismului în spectacolele montate în baza dramaturgilor anilor '90 din Republica Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică a tezei constă în realizarea în spațiul cercetării românești a unei sinteze a celor mai importante contribuții care au dus la configurarea fenomenului dramaturgiei postmoderniste. Căderea în desuetudine a vechilor canoane ale criticii teatrale revendică un instrumentar împrumutat din diverse discipline și implică noi modalități practice de interpretare a pieselor contemporane, ceea ce permite o investigație mai complexă a lor. În acest scop, s-au analizat atât lucrările teoretice ale unor exegeți străini și români, cât și piesele dramaturgilor naționali postmoderniști.

Problema științifică soluționată în domeniul cercetat consistă în proiectarea unei viziuni de ansamblu a dramaturgiei naționale postmoderniste și în propunerea unui angrenaj teoretic care reînnoiește modul de abordare a ei. Lucrarea re-leagă contactul cu cercetările din domeniu întreprinse în ultimele decenii în spațiul românesc și internațional și deschide calea unor noi studii asupra teatrului postmodernist.

Importanța teoretică și aplicativă a tezei rezidă în formularea unui aparat conceptual care va permite criticii de teatru să surprindă manifestările complexe ale paradigmei postmodernismului în formele de expresie teatrale. Studiul poate deveni un reper pentru exegeții preocupați de noile direcții de cercetare a textului de teatru contemporan și să contribuie la dezvoltarea criticii și teoriei teatrale.

Implementarea rezultatelor științifice: Recomandările acestui studiu au stat la baza proiectului înființării Centrului de Dramaturgie Contemporană din Chișinău. Rezultatele tezei au fost aplicate în procesul creării Cursului de Dramaturgie Contemporană din Republica Moldova în cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău. Ideile principale ale cercetării au fost reflectate într-o monografie și 21 de articole apărute în edițiile periodice de profil din Republica Moldova și de peste hotare și în 20 de comunicări la conferințe naționale și internaționale.

ANNOTATION

Khalil-Butucioc Dorina. The national drama of the 90s in (con)text of postmodernism. PhD thesis in the study of arts and culturology in specialty 654.01 – Theatrical, choreographic art, Chisinau, 2021.

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 182 sources, 166 pages of basic text, declaration of assumption of responsibility, author's CV.

The results of the thesis are reflected in a monograph and 21 scientific papers.

Keywords: postmodernism, dramatic text, heterogeneity, de-, re-mythization, deconstruction, fragmentarism, irony, character, de-heroization, intertextuality, „theater in theater”, playwright status, captions.

The aim of the paper is to investigate the dramatic discourse from the perspective of postmodernism by exposing its main features and directions, as well as illustrating the applicability of the analysis tools on the national dramatic texts and performances of the 1990s.

The research objectives:

- defining the concept of postmodernism in drama and theater;
- identifying the specificity of the Moldavian postmodernist dramaturgy;
- examining the form and background of the postmodern national pieces;
- analysis of the paradigm of postmodernism in shows based on Moldavian drama of the 90s.

The novelty and scientific originality of the thesis consists in the accomplishment in the Romanian research space of a synthesis of the main contributions that led to the configuration of the phenomenon of postmodernist dramaturgy. The fall into disuse of the old canons of theatrical criticism claims a borrowed instrumentation from various disciplines and implies new practical ways of interpreting contemporary pieces, which allows a more complex investigation of them. Thus, the theoretical works of some foreign and Romanian researchers were analyzed, as well as the plays and performances of the postmodernist national playwrights.

The scientific problem solved in the research field consists of designing an overview of the national postmodernist dramaturgy and proposing a theoretical gear that renews the approach to it and its performance. The paper reconnects the contact with the researches in the field undertaken in the last decades in the Romanian and international space and opens the way of new studies on the postmodernist theater.

The theoretical and applicative importance of the thesis lies in the proposal of a conceptual apparatus that will allow theater critics to catch signs of the paradigm of postmodernism in theatrical forms of expression. The study can become a landmark for the exegesis concerned with the new research directions of the contemporary theater text and contribute to the development of theatrical criticism and theory.

Implementation of scientific results: The recommendations of this study were the basis for the project of setting up the Center for Contemporary Drama in Chisinau. The results of the thesis were applied in the process of creating the Contemporary Drama Course in the Academy of Music, Theater and Fine Arts Chisinau. The basic ideas of the research were reflected in a monograph and 21 articles published in the periodic profile editions of the Republic of Moldova and from abroad and in 20 papers at national and international conferences.

АННОТАЦИЯ

Халил-Бутучиок Дорина. Национальная драма 90-х годов в (кон)тексте постмодернизма. Кандидатская диссертация по искусствоведению и культурологии, специальность 654.01 – Театральное, хореографическое искусство, Кишинев, 2021.

Структура работы: введение, три главы, выводы и рекомендации, библиография – 182 источников, основные текстовые страницы – 166, заявление о принятии ответственности, CV автора.

Результаты диссертации нашли отражение в одной монографии и в 21 научных работах.

Ключевые слова: постмодернизм, драматический текст, неоднородность, де-, ре-мифизация, деконструкция, фрагментарность, ирония, характер, де-героизация, интертекстуальность, «театр в театре», статус драматурга, дидактики.

Цель научной работы состоит в исследовании драматического дискурса с точки зрения постмодернизма, раскрывая основные черты и направления, а также иллюстрируя применимость инструментов анализа к национальным драматическим текстам и спектаклям 90-х годов.

Задачи исследования:

- определение понятия постмодернизма в драматургии и театре;
- выявление специфики постмодернистской бессарабской драматургии;
- изучение формы и содержания национальных постмодернистских пьес;
- анализ парадигмы постмодернизма в спектаклях по пьесам 90-х годов.

Научная новизна и оригинальность изложения заключается в выявлении в румынском исследовательском пространстве предпосылок, приведших к конфигурации феномена постмодернистской драматургии. Распад старых канонов театральной критики требует заимствования инструментария из различных дисциплин и подразумевает новые практические способы интерпретации современных пьес, которые позволят разработать более сложные парадигмные исследования. С помощью новых методологических подходов проанализированы теоретические работы румынских и иностранных исследователей, а также пьесы и спектакли постмодернистских национальных драматургов.

Решенная научная проблема состоит в определении характерных признаков национальной постмодернистской драматургии и разработке теоретического механизма, который обновляет подход к ней и к спектаклям. Работа, на основе ключевых теоретических изысканий, проведенных в последние десятилетия на румынском и международном пространстве, открывает путь новым исследованиям постмодернистского театра.

Теоретическое и прикладное значение диссертации заключается в разработке концептуального аппарата, который позволит театральным критикам установить типологию парадигмы постмодернизма в театральных формах выражения. Это исследование может стать знаменательным этапом для интерпретации, связанной с новыми направлениями исследований современного театрального текста, и способствовать развитию театральной критики и теории.

Внедрение научных результатов. Рекомендации этого исследования легли в основу проекта по созданию Центра Современной Драматургии в Кишинёве. Результаты дипломной работы были применены в процессе создания Курса современной драмы Республики Молдова при Академии Музыки, Театра и Изобразительных искусств Кишинёва. Основные идеи исследования были отражены в одной монографии и в 21 статьях, опубликованных в профильных периодических изданиях Республики Молдова и за рубежом, и в 20 выступлениях на национальных и международных конференциях.

KHALIL-BUTUCIOC DORINA

**DRAMATURGIA NAȚIONALĂ DIN ANII '90
ÎN (CON)TEXTUL POSTMODERNISMULUI**

654.01 – ARTA TEATRALĂ, COREGRAFICĂ

Rezumatul tezei de doctor în studiul artelor și culturologie

Aprobat spre tipar: *19.10.2021*
Hârtie offset. Tipar offset.
Coli de tipar.: 2,2

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj 50 ex.
Comanda nr. 716

Tipografia `Notograf Prim` s.r.l.
Chișinău, str. București, 68, of. 324
notografprim@gmail.com